

294 c17
Ο ΤΟΥ

ΧΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΛΟΓΟΣ, ΕΙΣ

ΑΓΗΣΙΛΑΟΝ

ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ.

XENOPHONTIS

DE

AGESILAO REGE

ORATIO.

ADJECTA EST VERSIO LATINA.

EX EDITIONE T. HUTCHINSON.

GLASGUAE,

IN AEDIBUS ACADEMICIS,

EXCUDERANT ROB. ET. AND. FOULIS

M DCC XLVIII.

6707

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΝ

ΛΟΓΟΣ, ΕΙΣ

ΟΝ



ΑΤΗΝΑΣ

ΤΟΜ. ΒΑΛΙΑΝΑ

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΝ

DE

ΑΓΓΕΛΙΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

ΟΡΑΤΙΩΝ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΚ ΔΕΚΛΑΡΗΣ Τ. Η. ΤΕΚΝΩΝ

ΕΛΑΣΤΙΚΑ

ΙΝ ΑΡΧΙΒΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΕΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΜΕΤΕΡΝΗ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΝ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ.

ΟΙ ΔΑ μὲν ὅτι τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀρετῆς τε καὶ δόξης ἔραδιον ἄξιον ἔπαινον γράψαι· ὅμως δι' ἐγκρητίαν· ἔγὰρ ἂν καλῶς ἔχοι εἰ, ὅτι τελέως ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐγένετο, διὰ τῆς οὐδὲ μειόνων ἂν τυχεῖται ἐπαινῶν. περὶ μὲν οὖν εὐγενείας αὐτοῦ τί ἂν τις μεῖζον καὶ κάλλιον εἰπεῖν ἔχοι, ἢ ὅτι ἔτι καὶ νῦν τοῖς προγόνοις ὀνομαζομένοις ἀπομνημονεύεται ὅπως ἂν Ἡρακλῆος ἐγένετο, καὶ τέτοις ἐκ ιδιότητος, ἀλλ' ἐκ βασιλέων βασιλεύουσιν; ἀλλὰ μὲν οὐδὲ ταύτη γ' ἂν τις ἔχοι καταμέμψασθαι αὐτὸς, ὡς βασιλεύουσιν μὲν, πόλεως δὲ τῆς ἐπιτυχέσης· ἀλλ' ὥσπερ τὸ γένος αὐτῶν τῆς πατρὶδος ἐνιμώτατον, ἔγωγε καὶ ἡ πόλις ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐνδοξοτάτη· ὥστε

Α

ἔδουλέρων προλεύουσιν, ἀλλ' ἡγεμόνων ἡγεμονεύουσι. τῇδε γεμὴν καὶ κοινῇ ἄξιον ἐπαινέσαι τὴν τε πατρίδα καὶ τὸ γένος αὐτῶν. ἥ τε γὰρ πόλις ἔδεπώπολε φθονήσασα τῷ προλετιμῶσαι αὐτὸς, ἐπεχείρησε καταλῦσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν. οἱ τε βασιλεῖς ἔδεπώπολε μειζόνων ὠρέχθησαν, ἢ ἐφ' οἷσπερ ἐξ ἀρχῆς τὴν βασιλείαν παρέλαβον. τοιγαρὺν ἄλλη μὲν οὐδεμία ἀρχὴ φανερά ἐστι διατελετημένη ἀδιασπάρως, ἔτε δημοκρατία, ἔτε ὀλιγαρχία, ἔτε τυραννίς, ἔτε βασιλεία. αὕτη δὲ μόνη διαμένει συνεχῆς βασιλεία. ὥς γεμὴν καὶ πρὶν ἄρξαι ἄξιός τῆς βασιλείας ἐδόκει εἶναι Ἀγησίλαος, τάδε τὰ σημεῖα. ἐπεὶ γὰρ Ἀγίς βασιλεὺς ὢν ἐτελεύτησεν, ἐρισάντων περὶ τῆς ἀρχῆς Λεωλυχίδα μὲν, ὥς Ἀγίδος ὄντος ἦν, Ἀγησιλάου δὲ, ὥς Ἀρχιδάμου, κρίνασα ἡ πόλις ἀνεπικληρότερον εἶναι Ἀγησίλαον καὶ τῷ γένει καὶ τῇ ἀρετῇ, τῷτον ἐσήσατο βασιλέα. καὶ τοι τὸ ἐν τῇ

κρατίση πόλει ὑπὸ τῶν ἀρίστων κριθένῃ
 τῷ καλλίστῳ γέρωσι ἀξιωθῆναι, ποίων ἔτι
 τεκμηρίων προσδεῖται τῆς γε, πρὶν ἄρξαι
 αὐτὸν, ἀρετῆς; ὅσα γεμὴν ἐν τῇ βασι-
 λείᾳ διεπράξατο, νῦν διηγήσομαι· ἀπὸ
 γὰρ τῶν ἔργων καὶ τὰς τρόπους αὐτῷ κάλ-
 λιστα νομίζω καταδήλως ἔσεσθαι. Ἀγησί-
 λαος τοίνυν, ἔτι μὲν νέος ὢν, ἔτυχε τῆς
 βασιλείας. ἄρτι δὲ ὄντος αὐτῷ ἐν τῇ ἀρ-
 χῇ, ἐξῆλθ' ἐγένετο βασιλεὺς ὁ Περσῶν ἀθροί-
 ζων καὶ ναυτικὸν καὶ πεζὸν πολὺ στρατεύμα,
 ὡς ἐπὶ τὰς Ἑλλήνας. βεβουλευμένων δὲ πε-
 ρὶ τούτων Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμά-
 χων, Ἀγησίλαος ὑπέστη, εἰάν δῶσιν αὐ-
 τῷ τριάκοντα μὲν Σπαρτιατῶν, διχι-
 λίες δὲ Νεοδαμώδεις, εἰς ἑξακισχιλίους δὲ
 τὸ σύνταγμα τῶν συμμάχων, διαβήσε-
 σθαι εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ πειράσεσθαι εἰρή-
 νην ποιῆσαι, ἢ, ἂν πολεμεῖν βέληται ὁ
 βάρβαρος, ἀρχολίαν αὐτῷ παρέξειν τῷ
 στρατεύειν ἐπὶ τῆς Ἑλλήνας. εὐθύς μὲν ἔν

πολλοὶ πάνυ ἠγάθησαν αὐτὸ τῷτο τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἐπειδὴ ὁ Πέρσης πρόαθεν ἐπὶ τὴν Ελλάδα διέβη, ἀντιδιαβῆναι ἐπ' αὐτόν· τό, τε αἰρεῖσθαι ἐπιόντα μᾶλλον ἢ ὑπομένοντα μάχεσθαι αὐτῷ· καὶ τὸ τάκεις δαπανῶντα βέλεσθαι, μᾶλλον ἢ τὰ τῶν Ελλήνων, πολεμεῖν· κάλλιον δὲ πάντων ἐκρίνετο, μὴ περὶ τῆς Ελλάδος, ἀλλὰ περὶ τῆς Ασίας τὸν ἀγῶνα καθι-
 σῆναι. ἐπεὶ γεμὴν λαβὼν τὸ στρατεύμα ἐξέπλευσε, πῶς ἂν τις σαφέςερον ἐπι-
 δείξειεν ὡς ἐσραλήγησεν, ἢ εἰ αὐτὰ διη-
 γήσαιτο, ἃ ἔπραξεν; ἐν τοίνυν τῇ Ασίᾳ
 ἦδε πρώτη πράξις ἐγένετο· Τισσαφέρνης
 μὲν ὤμοσεν Αγησιλάῳ, εἰ σπείσαιτο, ἕως
 ἔλθοιεν οὓς πέμψειε πρὸς βασιλέα ἀγ-
 γέλους, διαπράξεσθαι αὐτῷ ἀφελθῆναι αὐ-
 τονόμους τὰς ἐν τῇ Ασίᾳ πόλεις Ελλη-
 νίδας· Αγησίλαος δὲ ἀνῴμοσε σπονδὰς
 ἄξειν ἀδόλως, ὀρισάμενος τῆς πράξεως
 τρεῖς μῆνας. ὁ μὲν δὴ Τισσαφέρνης ἂν ὥ-

μοσεν εὐθὺς ἐφύσατο· ἀντὶ γὰρ τῷ εἰρή-
νην πράσσειν, στρατεύμα πολὺ παρὰ βα-
σιλέως, πρὸς ᾧ πρόοθεν εἶχε, μέεπέμ-
πειο· Ἀγησίλαος δὲ, καίπερ αἰσθόμενος
ταῦτα, ὅμως ἐνέμεινε ταῖς σπονδαῖς. ἐμοὶ
ἔν τῷτο πρῶτον καλὸν δοκεῖ διαπράττα-
σαι, ὅτι Τισσαφέρην μὲν ἐμφανίσας ἐ-
πίορχον, ἅπισον πᾶσιν ἐποίησεν· ἐαυτὸν
δὲ ἀντεπιδείξας πρῶτον μὲν ὄρκους ἐμπε-
δύλα, ἔπειτα συνθήκας μὴ ψευδόμενον,
πάντας ἐποίησε καὶ Ἕλληνας καὶ βαρβάρους
ἑαυτῷ συνίθεσθαι ἐαυτῷ, εἴ τι
βέλοιο. ἐπεὶ δὲ μέγα φρονήσας ὁ Τισ-
σαφέρης ἐπὶ τῷ καταβάντι στρατεύματι,
προεῖπεν Ἀγησιλάῳ πόλεμον, εἴ μὴ ἀ-
πίοι ἐκ τῆς Ἀσίας, οἱ μὲν ἄλλοι σύμμα-
χοι, καὶ Λακεδαιμονίων οἱ παρόντες, μάλα
ἀχθεθέντες φανεροὶ ἐγένοντο, νομίζοντες
μείονα τὴν παρῶσαν δύναμιν Ἀγησιλάῳ
τῆς βασιλείας παρασκευῆς εἶναι· Ἀγη-
σίλαος δὲ μάλα φαιδρῷ τῷ προσώπῳ ἀ-

παλγεῖλαι τῷ Τισαφέρνῃ τῆς πρέσβεις
 ἐκέλευσεν, ὥς πολλὴν χάριν αὐτῷ ἔχοι,
 ὅτι ἐπιорκήσας αὐτὸς μὲν πολεμίους τῆς
 θεῆς ἐκλήσατο, τοῖς δ' Ἑλλησι συμμάχους
 ἐποίησεν. ἐκ δὲ τούτου εὐθύς τοῖς μὲν στρα-
 τιώταις παρήγγειλε (ὑσκευάζεσθαι ὡς
 εἰς στρατείαν· ταῖς δὲ πόλεσιν, εἰς ἃς ἀ-
 νάγκη ἦν ἀφικνεῖσθαι στρατευομένων ἐπὶ
 Καρίαν, προεῖπεν ἀγορὰν παρασκευά-
 ζειν. ἐπέσειλε δὲ καὶ Ἰωσι καὶ Αἰολεῦσι καὶ
 Ἑλλησποντίοις πέμπειν πρὸς αὐτὸν εἰς
 Εφεσον τῆς συστρατευομένων. ὁ μὲν ὅν
 Τισαφέρνης, καὶ ὅτι ἵππικὸν ἔκ εἶχεν ὁ
 Αἰγυπτιώτης, ἡ δὲ Καρία ἀφίππος ἦν, καὶ ὅτι
 ἠγεῖτο αὐτὸν ὀργίζεσθαι αὐτῷ διὰ τὴν ἀ-
 πάτην, τῷ ὄντι νομίσας ἐπὶ τὸν αὐτὸν οἴ-
 κον εἰς Καρίαν ὀρμήσειν αὐτὸν, τὸ μὲν
 πεζὸν ἅπαν διεβίβασεν ἐκεῖσε, τὸ δὲ ἵππι-
 κὸν εἰς τὸ Μαϊάνδρου πεδῖον περιήγαγε, νο-
 μίζων ἱκανὸς εἶναι καταπαλῆσαι τὴν ἵππων
 τῆς Ἑλλήνων, πρὶν εἰς τὰ δύοσι πᾶσι ἀφικέ-

Θαι. ὁ δὲ Ἀγησίλαος, ἀντὶ τῆς ἐπὶ Καρί-
 αν ἵεναι, εὐθὺς ἀνιστρέφας, ἐπὶ Φρυγίαν
 ἐπορεύετο· καὶ τὰς τε ἐν τῇ πορείᾳ ἀπαν-
 τώσας δυνάμεις ἀναλαμβάνων ἦγε, καὶ
 τὰς πόλεις κατεστρέφετο, καὶ ἐμβαλὼν ἀ-
 προσδοκῆτως, παμπληθῇ χρήματα ἔλα-
 βε. στρατηγικὸν ὅν καὶ τῆτο ἐδόκει διαπρά-
 ξασθαι, ὅτι, ἐπεὶ πόλεμος προεῤῥήθη, καὶ
 τὸ ἐξαπαλᾶν ὁσιὸν τε καὶ δίκαιον ἐξ ἐκείνου
 ἐγένετο, παῦδα ἀπέδειξε τὸν Τιοσαφέρνην
 τῇ ἀπάτῃ, φρονίμως δὲ καὶ τῆς Φίλκας ἐν-
 ταῦθα ἔδοξε πλῆττίσαι. ἐπεὶ γάρ, διὰ τὸ
 πολλὰ χρήματα εἰληφθαι, ἀντίπροκα-
 τὰ πάντα ἐπωλεῖτο, τοῖς μὲν φίλοις
 προεῖπεν ὠνεῖσθαι, εἰπὼν ὅτι καλαβή-
 σοιτο ἐπὶ θάλασσαν ἐν τάχει τὸ στρα-
 τευμα κατὰγων· τῆς δὲ λαφυροπώλας
 ἐκέλευσε γραφομένους ὁπόσῃ τι πρίαιντο,
 προϊῆσθαι τὰ χρήματα· ὥς' ἔδεν προε-
 λέσαντες οἱ φίλοι αὐτῆς, ἔδὲ τὸ δημόσιον
 βλάβαντες, πάντες παμπληθῇ χρήματα

ἔλαβον. ἔτι δὲ ὁπότε αὐτόμολοι, ὡς εἰ-
 κὸς, πρὸς βασιλέα ἰόντες χρήματα ἐθέ-
 λουεν ὑφηγεῖσθαι, καὶ ταῦτα ἐπεμέλειο
 ὡς διὰ τῶν φίλων ἀλίσκοιτο· ὅπως ἅ-
 μα μὲν χρηματίζοιτο, ἅμα δὲ ἐνδοξό-
 τεροι γίγνοιτο. διὰ μὲν ταῦτα εὐθὺς
 πολλὰς ἐρασὰς τῆς αὐτῆς φιλίας ἐποιή-
 σατο. γινώσκων δ' ὅτι ἢ μὲν πορθημέ-
 νῃ καὶ ἐρημυμένη χώρᾳ ἢ ἂν δύναμις πο-
 λὺν χρόνον σφάτευμα φέρειν, ἢ δὲ οἴκω-
 μένῃ μὲν, σπειρομένη δὲ, ἀένναον ἂν τὴν
 τροφήν παρέχοι, ἐπεμέλειο ἢ μόνον τῇ
 βίᾳ χειρῶσθαι τὰς ἐναντίας, ἀλλὰ καὶ
 τῇ πραότητι προσάγεσθαι. καὶ πολλάκις
 μὲν προηγόρευε τοῖς σφαλιώταις τὰς ἀλι-
 σκομένους μὴ ὡς ἀδίκους τιμωρεῖσθαι, ἀλλ'
 ὡς ἀνθρώπους ὅντας φυλάσσειν· πολλάκις
 δὲ, ὁπότε μετασφαλοπεδεύοιτο, εἰ αἰδοί-
 το καλαλελειμμένα παιδάρια μικρὰ ἐμ-
 πόρων, (ἃ πολλοὶ ἐπώλυν, διὰ τὸ νομί-
 ζειν μὴ δύνασθαι ἂν φέρειν αὐτὰ καὶ τρέ-

φειν) ἐπεμέλειο καὶ τῶν, ὅπως συσκομί-
 ζοντό ποι· τοῖς δὲ αὖ διὰ γῆρας κατα-
 λειπομένοις αἰχμαλώτοις, προσέτατlen
 ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν, ὡς μήτε ὑπὸ κυ-
 νῶν μήθ' ὑπὸ λύκων διαφθείροντο· ὥς ἐ-
 μόνον οἱ πυνθανόμενοι ταῦτα, ἀλλὰ καὶ
 αὐτοὶ οἱ ἀλίσκόμενοι εὐμενεῖς αὐτῷ ἐγίγ-
 νοντο. ὁπόσας δὲ πόλεις προσαγάγοιτο,
 ἀφαιρῶν αὐτῶν ὅσα δούλοι δεσπόταις ὑ-
 πηρετῶσι, προσέτατlen ὅσα ἐλεύθεροι ἄρ-
 χῃσι πείθονται· καὶ τῶν κατὰ κράτος ἀ-
 ναλώτων τειχέων τῇ φιλάνθρωπῃ ὑπὸ
 χεῖρᾳ ἐποιεῖτο. ἐπεὶ μένοι ἀνὰ τὰ πεδία
 ἐδὲ ἐν τῇ Φρυγίᾳ ἐδύνατο στρατεύεσθαι, διὰ
 τὴν Φαρναβάξιν ἱππείαν, ἔδοξεν αὐτῷ
 ἱππικὸν καὶ αὐτοκτενέον εἶναι, ὡς μὴ δρα-
 πείοντα πολεμεῖν δέοι αὐτόν. τὸς μὲν
 οὖν πλυσσιωιάτης τῶν ἐκεῖ πόλεων ἱππο-
 τροφεῖν κατέλεξε. προεῖπε δὲ, ὅστις πα-
 ρέχοιτο ἵππον, καὶ ὅπλα καὶ ἄνδρα δό-
 κιμον, ὡς ἐξέσοιτο αὐτῷ μὴ στρατεύεσθαι·

καὶ ἐποίησεν ὕτως ἕκαστον προθύμως μα-
 σεύειν. ἔταξε δὲ καὶ πόλεις, ἐξ ὧν δύοι τῆς
 ἱππέας παρασκευάζειν, νομίζων ἐκ τῶν
 ἱπποτρόφων πόλεων εὐθὺς καὶ φρονημα-
 τίας μάλιστα ἂν ἐπὶ τῇ ἱππικῇ γενέσθαι.
 καὶ τῷτ' ἔν ἀγαθῷς ἔδοξε πράττειν, ὅτι κα-
 τέσκευαστο τὸ ἱππικὸν αὐτῷ, καὶ εὐθὺς
 ἐρρώμενον ἦν καὶ ἐνεργόν. ἐπειδὴ δ' ἑαυτὸν ἐ-
 φαινε, συνήγαγε πᾶν τὸ στρατεύμα εἰς
 Εφεσον· ἀσκήσας δὲ καὶ αὐτὸ βυλόμενος,
 ἄθλα τε προὔθηκε καὶ ταῖς ἱππικαῖς τά-
 ξεσιν, ἥτις κράτιστα ἂν ἱππεῖοι, καὶ ταῖς
 ὀπλῖνικαῖς, ἥτις ἂν ἄριστα σωματῶν ἔχοι·
 καὶ πελῖναις δὲ καὶ τοξόταις ἄθλα προὔ-
 θηκεν, οἵτινες κράτιστοι τὰ προσήκοντα
 ἔργα φαίνοιντο. ἐκ τούτων δὲ παρῆν ὁρᾶν
 τὰ μὲν γυμνάσια μεσὰ τῶν ἀνδρῶν γυμ-
 ναζομένων, τὸν δὲ ἱππόδρομον, ἱππέων
 ἱππαζομένων, τῆς δὲ ἀκοντιστῶν καὶ τοῦς
 τοξότας ἐπὶ σοίχων ἰόντας. ἀξίαν δὲ καὶ
 ὅλην τὴν πόλιν, ἐν ᾗ ἦν, θεῶς ἐποίησεν.

ἢ τε γὰρ ἀγορὰ μεσῇ ἦν πανδοαπῶν καὶ
 ὅπλων καὶ ἵππων ὠνίων· οἳ τε χαλκοτύ-
 ποι καὶ οἱ τέκτονες, καὶ οἱ σιδηρεῖς καὶ σκυ-
 τεῖς καὶ γραφεῖς, πάντες πολεμικά ὅπλα
 καλεσκέυαζον· ὥς τε τὴν πόλιν ὄντως ἀνῆγά-
 στω πολέμῳ ἐργασήριον εἶναι. ἐπερὶ ῥώθῃ
 δὲ ἂν τις κακεῖνα ἰδὼν, Αἰησίλαον μὲν
 πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἄλλας στρατιώ-
 τας ἐξεφανωμένους τε, ὅπου ἀπὸ τῶν
 γυμνασίων ἴοιεν, καὶ ἀνατιθέντας τὰς σε-
 φάνους τῇ Ἀρτέμιδι· ὅπως γὰρ ἄνδρες θεοὺς
 μὲν σέβοιεν, πολεμικά δὲ ἀσκοῖεν, πει-
 θαρχίαν δὲ μελετῶεν, πῶς ἔκ εἰκὸς ἐν-
 ταῦθα πάντα μεσὰ ἐλπίδων ἀγαθῶν εἶ-
 ναι; ἡγόμενος δὲ καὶ τὸ καταφρονεῖν τῶν
 πολεμίων ῥώμην τινὰ ἐμβαλεῖν πρὸς τὸ
 μάχεσθαι, προεῖπε τοῖς κήρυξι τὰς ὑπὸ
 τῶν ληστῶν ἀλισκομένους βαρβάρους γυμ-
 νὰς πωλεῖν. ὀρῶντες ἔν οἱ στρατιῶται λευ-
 κὰς μὲν, διὰ τὸ μηδέποτε ἐκδύεσθαι, πί-
 νας δὲ καὶ ἀπόρους, διὰ τὸ ἀεὶ ἐπ' ὄχημά-

των εἶναι, ἐνόμισαν μὴδὲν διοίσειν τὸν πόλεμον ἢ εἰ γυναῖξί δέοι μάχεσθαι. προεῖπε δὲ καὶ τὸ τοῖς στρατιώταις, ὡς εὐθὺς ἡγήσοιτο τὴν συντομωτάτην ἐπὶ τὰ κράτις τῆς χώρας, ὅπως αὐτόθεν οὕτω τὰ σώματα καὶ τὴν γνώμην παρασκευάζοιτο, ὡς ἀγωνιζόμενοι. ὁ μὲν οὖν Τιτσαφέρνης ταῦτα μὲν ἐνόμισε λέγειν αὐτὸν, πάλιν βυβλόμενον ἔξαπατήσας, εἰς Καρίαν δὲ νῦν τῷ ὄντι ἐμβαλεῖν. τότε ἔν πεζόν, καθάπερ τὸ πρόειπε, εἰς Καρίαν διεβίβασε, καὶ τὸ ἵππικόν εἰς τὸ Μαίανδρον πεδῖον κατέστησεν. ὁ δὲ Αἰγισίλαος οὐκ ἐφύσατο, ἀλλ', ὥσπερ προεῖπεν, εὐθὺς εἰς τὸν Σαρδιανὸν τόπον ἐχώρησε· καὶ τρεῖς μὲν ἡμέρας δι' ἐρημίας πολεμίων πορευόμενος, πολλὰ τὰ ἐπιτήδεια τῇ στρατιᾷ παρείχε· τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἤκουσεν οἱ τῶν πολεμίων ἵππεῖς. καὶ τῷ μὲν ἄρχοντι τῶν σκευοφόρων εἶπεν ὁ ἡγεμὼν, διαβάνῃ τὸν Πακίωλὸν ποταμὸν στρατοπε-

δεύεσθαι· αὐτοὶ δὲ καλιδόνηες τῆς τῶν Ελ-
 λήνων ἀκολούθως ἐσπαρμένους καθ' ἀρπα-
 γήν, πολλὰς αὐτῶν ἀπέκτειναν. αἰδο-
 μένος δὲ ὁ Αἰγισίλαος, βοηθεῖν ἐκέλευσε
 τῆς ἱππέας. οἱ οἳ αὖ Πέρσαι ὡς εἶδον
 τὴν βοήθειαν, ἠθροίσθησαν καὶ ἀντιπαρε-
 τάξαντο παμπληθέσι τῶν ἱππέων τάξε-
 σιν. ἔνθα δὴ ὁ Αἰγισίλαος, γινώσκων ὅτι
 τοῖς μὲν πολεμίοις ἔπω παρείη τὸ πε-
 ζόν, αὐτῷ δὲ οὐδὲν ἀπείη τῶν παρεσκευ-
 ασμένων, καιρὸν ἠγήσατο μάχην συνά-
 ψαι, εἰ δύναίτο. σφαγιασάμενος ἑν, τὴν
 μὲν Φάλαγγα εὐθὺς ἤγεν ἐπὶ τῆς ἀντι-
 τεταγμένους ἱππέας, ἐκ δὲ τῶν ὀπλιτῶν
 ἐκέλευσε τῆς δέκα ἀφ' ἧβης δεῖν ὁμόσει αὐ-
 τῷ, τοῖς δὲ πελτασταῖς εἶπε δρόμῳ ὑφη-
 γεῖσθαι· παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἱππεῦσιν
 ἐμβάλλειν, ὡς αὐτῷ τε καὶ παντὶ τῷ στρα-
 τεύματος ἐπομένῃ. τοὺς μὲν δὴ ἱππέας
 ἐδέξαντο οἱ ἀγαθοὶ τῶν Περσῶν· ἐπειδὴ δὲ
 ἅμα πάντα τὰ δεινὰ παρῆν ἐπ' αὐτῆς, ἐνέ-

κλιναν, καὶ οἱ μὲν αὐτῶν εὐθὺς ἐν τῷ ποτα-
μῷ ἔπεσον, οἱ δὲ ἄλλοι ἔφευγον· οἱ δὲ Ελ-
ληνες ἐπόμενοι αἰρῶσι καὶ τὸ στρατόπεδον
αὐτῶν. καὶ οἱ μὲν πελτασταί, ὥσπερ εἰ-
κὸς, ἐφ' ἀρπαγὴν ἐτρέποντο· ὁ δὲ Αγη-
σίλαος ἔχων κύκλῳ πάντα καὶ φίλια καὶ
πολέμια, περιεστρατοπεδεύσατο. ὥς δ' ἤ-
κασε τὰς πολέμιας ταραάσασθαι, διὰ τὸ
αἰτιάσθαι ἀλλήλους τῷ γεγενημένῳ, εὐ-
θὺς ἦγεν ἐπὶ Σάρδεϊς· καὶ κεῖ ἅμα μὲν ἔ-
καε καὶ ἐπόρθει τὰ περὶ τὸ ἄστυ, ἅμα δὲ
καὶ κηρύγματι ἐδήλῃ, τὰς μὲν ἐλευθερίας
δεομένους ὥς πρὸς σύμμαχον αὐτὸν παρ-
εῖναι· εἰ δέ τινες τὴν Ἀσίαν ἐαυτῶν ποιῶν-
ται, πρὸς τὸ ἐλευθερῆν τὰς διακρινομέ-
νους ἐν ὅπλοις παρεῖναι. ἐπεὶ μὲντοι ὤ-
δεῖς ἀντεξήει, ἀδεῶς δὴ τὸ ἀπὸ τέττῃ ἐ-
στρατεύετο, τὰς μὲν πρόοθεν προσκυνοῦν
Ελληνας ἀναγκαζομένους ὁρῶν τιμωμένους
ὑφ' ὧν ὑβρίζοντο· τὰς δὲ ἄξιῶντας καὶ τὰς
τῶν θεῶν τιμὰς καρπῶσαι, τέττῃ ποιή-

σας μηδ' ἀντιβλέπειν τοῖς Ἑλλησι δύνα-
σθαι· καὶ τὴν μὲν τῶν φίλων χώραν ἀδήω-
τον παρέχων, τὴν δὲ τῶν πολεμίων ἔτω
καρπύμενος, ὥς τε ἐν δυοῖν ἑτοῖν πλεόντων
ἐκαλὸν ταλάντων τῷ θεῷ ἐν Δελφοῖς δε-
κάτην ἀποθῆσαι. ὁ μὲντοι Περσῶν βασι-
λεὺς, νομίσας Τιοσαφέρνην αἴτιον εἶναι τῆς
κακῶς φέρεσθαι τὰ ἑαυτῷ, Τιθραύσην
καταπέμψας, ἀπέτεμεν αὐτῷ τὴν κε-
φαλὴν. μετὰ δὲ τοῦτο τὰ μὲν βαρβά-
ρων ἔτι ἀθυμότερα ἐγένετο, τὰ δὲ Α-
γησιλάου πολὺ ἐρρώμενέστερα· ἀπὸ πάν-
των γὰρ τῶν ἐθνῶν ἐπρεσβεύοντο περὶ Φι-
λίας, πολλοὶ δὲ καὶ ἀφίσαντο πρὸς αὐ-
τὸν, ὀρεγόμενοι τῆς ἐλευθερίας· ὥς τε ἐκ-
ἔτι Ἑλλήνων μόνον, ἀλλὰ καὶ βαρβάρων
πολλῶν ἡγεμὼν ἦν Αἰγισίλαος. ἄξιον γε-
μὴν καὶ ἐντεῦθεν ὑπερβαλλόντως ἀγαθὰ
αὐτῷ, ὅς τις ἀρχῶν μὲν παμπόλλων ἐν
τῇ ἡπείρῳ πόλεων, ἀρχῶν δὲ καὶ νήσων,
(ἐπεὶ καὶ τὸ ναυτικὸν προσῆψεν αὐτῷ ἢ

πόλις) αὐξανόμενος καὶ εὐκλεία καὶ δυνά-
 μει, παρὸν δ' αὐτῷ πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς
 χρῆσθαι ὅ,τι ἐβύλετο, πρὸς δὲ τέτοις,
 τὸ μέγιστον, ἐπινοῶν καὶ ἐλπίζων καταλύ-
 σαι τὴν ἐπὶ τὴν Ελλάδα στρατεύσασαν
 πρότερον ἀρχὴν, ὅμως ὑπ' ὕδενος τέτων
 ἐκρατήθη· ἀλλ', ἐπειδὴ ἦλθεν αὐτῷ
 ἀπὸ τῶν οἴκοι τελῶν βοηθεῖν τῇ πα-
 τρίδι, ἐπεΐθετο τῇ πόλει, οὐδὲν διαφε-
 ρόντως ἢ εἰ ἐν τῷ ἐφορείῳ ἔτυχεν ἐση-
 κὼς μόνος παρὰ τὰς πέντε· μάλα ἐνδη-
 λον ποιῶν ὥς ὅτε ἂν πᾶσαν τὴν γῆν δέ-
 ξαιτο ἀντὶ πατρίδος, ὅτε τὰς ἐπικτή-
 τας ἀντὶ τῶν ἀρχαίων φίλων, ὅτε αἰ-
 χρὰ καὶ ἀκίνδυνα κέρδη μᾶλλον ἢ μετὰ
 κινδύνων τὰ καλὰ καὶ δίκαια. ὅσον γεμὴν
 χρόνον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἔμεινε, πῶς ἔκ
 ἀξιεπαίνε βασιλέως καὶ τῶν ἔργων ἐπεδεί-
 ξατο, ὅσας παραλαβὼν πάσας πόλεις,
 ἐφ' αἷς ἀρχῶν ἐξέπλευσε, στασιαζέσας,
 διὰ τὸ τὰς πολιτείας κινήθηναι, ἐπεὶ οἱ

Αθηναῖοι τῆς ἀρχῆς ἔληξαν, ἐποίησεν
 ὥς' ἄνευ φυγῆς καὶ θανάτων, ἕως αὐτὸς
 παρῆν, ὁμονόως πολιτευομένας καὶ εὐδαί-
 μονας τὰς πόλεις διατελέσαι; τοιγαρῶν
 οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνες ἔχ' ὥς ἄρχοντος
 μόνον, ἀλλὰ καὶ ὥς πατρὸς καὶ ἐταίρου ἀ-
 πιοντός αὐτῷ ἐλυπῶντο. καὶ τέλος ἐδή-
 λωσαν ὅτι οὐ πλασῆν τὴν φιλίαν πα-
 ρείχοντο· ἐθελῶσιν γὰρ αὐτῷ συνεβοήθη-
 σαν τῇ Λακεδαίμονι, καὶ ταῦτα, εἰδότες
 ὅτι ἂν χείροσιν ἑαυτῶν δεήσει μάχεσθαι.
 τῶν μὲν δὴ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πράξεων τῷτο τέ-
 λος ἐγένετο. διαβὰς δὲ τὸν Εὐρώπonton,
 ἐπορεύετο διὰ τῶν αὐτῶν ἐθνῶν, ὧν περ ὁ
 Πέρσης τῷ παμπληθεῖ στόλῳ· καὶ ἦν ἐνι-
 αυσίαν ὁδὸν ὁ βάρβαρος ἐποίησατο, ταύ-
 την μείον ἢ ἐν μηνὶ κατήνυσεν ὁ Ἀγησί-
 λαος· ὁ γὰρ ὥς ὑπερήσειε τῆς πατρίδος
 ἐπροθυμεῖτο. ἐπεὶ δὲ ἔξαμείψας Μακε-
 δονίαν, εἰς Θετταλίαν ἀφίκετο, Λαρισ-
 σαῖοι μὲν, καὶ Κρανῶνιοι, καὶ Σκοττσαῖοι, καὶ

Φαρσάλιοι σύμμαχοι ὄντες Βοιωτοῖς, καὶ
 πάντες δὲ Θετταλοὶ, πλὴν ὅσοι αὐτῶν
 φυγάδες τότε ὄντες ἐτύλχανον, ἐκακέρ-
 γην ἔτοι ἐφεπόμενοι. ὁ δὲ τέως μὲν ἦγεν
 ἐν πλασιῷ τὸ στρατεύμα, τὰς ἡμίσεις
 μὲν ἔμπροσθεν, τὰς ἡμίσεις δὲ ἐπ' ὕψος
 ἔχων τῶν ἱππέων· ἐπεὶ δ' ἐκώλυον τῆς
 πορείας αὐτὸν οἱ Θετταλοὶ ἐπιτιθέμενοι
 τοῖς ὀπίσθεν, παραπέμπει ἐπ' ὕψος καὶ τὸ
 ἀπὸ τῆ προηγεμένη στρατεύματος, πλὴν
 τῶν περὶ αὐτόν. ὥς δὲ παρετάξαντο ἀλ-
 λήλοισ, οἱ μὲν Θετταλοὶ νομίσαντες ἔκ-
 ἐν καλῷ εἶναι πρὸς τὰς ὀπλίτας ἱππο-
 μαχεῖν, σρέφαντες βάδην ἀπεχώρουν· οἱ
 δὲ μάλ' ἀφρόνως ἐφείποντο. γνὼς δὲ ὁ
 Αἰγισίλαος ἃ ἑκάτεροι ἡμάρτανον, πα-
 ραπέμπει τὰς ἀμφ' αὐτὸν μάλα εὐρώ-
 στας ἱππέας, καὶ κελεύει τοῖς τε ἄλλοις
 παραγγέλλειν καὶ αὐτὰς διώκειν κατὰ
 κράτος, καὶ μηκέτι δῆναι αὐτοῖς ἀνασρο-
 φήν. οἱ δὲ Θετταλοὶ ὥς εἶδον παρὰ δόξαν

ἐλαύνοντας, οἱ μὲν αὐτῶν ὄδ' ἀνέσρῃσαν,
οἱ δὲ, καὶ ἀνασρέφειν πειρώμενοι, πлагίως
ἔχοντες τὰς ἵππους, ἡλίσκοντο. Πολύ-
χαρμος μέντοι ὁ Φαρσάλιος ἵππαρχῶν
ἀνέσρῃσέ τε, καὶ μαχόμενος σὺν τοῖς
ἀμφ' αὐτὸν ἀποθνήσκει. ὥς δὲ τῆτο ἐγέν-
ετο, φυγὴ γίνεται ἐξαισία· ὧσ' οἱ μὲν
ἀπέθνησκον αὐτῶν, οἱ δὲ καὶ ζῶντες ἡλί-
σκοντο· ἔστησαν δ' οὖν οὐ πρόαθεν, πρὶν
ἐπὶ τῷ ὄρει τῶν Ἀνθρακέων ἐγένοντο. καὶ
τότε μὲν δὴ ὁ Ἀγησίλαος τρόπαίον τε
ἐσήσατο μεταξὺ Πραντὸς καὶ Ναρθα-
κίς, καὶ αὐτῷ κατέμενε, μάλα ἠδόμενος
τῷ ἔργῳ, ὅτι τὰς μέγιστον φρονέοντας ἐφ'
ἵππικῇ, ἐνενικήκει σὺν ᾧ αὐτὸς ἐμηχανή-
σατο ἵππικῳ· τῇ δ' ὑπεραία ὑπερβάλ-
λων τὰ Ἀχαϊκὰ τῆς Φθίας ὄρη, τὴν λοι-
πὴν ἤδη πᾶσαν διὰ φιλίας ἐπορεύθη εἰς τὰ
τῶν Βοιωτῶν ὄρια. ἐνταῦθα δὲ ἀντιτεταγ-
μένους εὐρῶν Θηβαίους, Αθηναίους, Κορινθίους,
Αργεῖους, Αἰνιᾶνας, Εὐβοέας, καὶ Λοκροὺς

ἀμφοτέρους, ὃδὲν ἐμέλλησεν, ἀλλ' ἐκ τῷ
φανερῷ ἀντιπαρέταττε, Λακεδαιμονίων
μὲν ἔχων μόραν καὶ ἥμισυ, τῶν δὲ αὐτό-
θεν συμμάχων Φωκέας καὶ Ορχομενίους
μόρους, τότ' ἄλλο σφάτευμα, ὅπερ ἡγά-
γετο αὐτός. καὶ ἔκ τῃτο λέξων ἔρχομαι,
ὥς πολὺ μὲν ἐλάττω, πολὺ δὲ χείρονας
ἔχων, ὅμως συνέβαλεν. (εἰ γὰρ ταῦτα
λέγοιμι, Αἰησίλαόν τ' ἂν μοι δοκῶ ἀ-
φρονα ἀποφαίνειν, καὶ ἑμαυτὸν μωρὸν, εἰ
ἐπαινοίην τὸν περὶ τῶν μεγίστων εἰκῇ
κινδυνεύοντα) ἀλλὰ μᾶλλον τὰ δὲ αὐ-
τῷ ἀγαμαι, ὅτι πλεῆθος τε ὃδὲν μείον ἢ
τὸ τῶν πολεμίων παρεσκευάσατο, ὥ-
πλισέ τε ἔτως, ὥς ἅπαντα μὲν χαλκόν,
ἅπαντα δὲ φοίνικα φαίνοσθαι. ἐπεμελή-
θη δ', ὅπως οἱ στρατιῶται τὰς πόρους δυ-
νήσοιντο ὑποφέρειν. ἐνέπλησε δὲ καὶ Φρο-
νήματος τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ὥς ἱκανοὶ
εἶεν πρὸς ὅσιν αὖς δέοι μάχεσθαι. ἔτι δὲ
Φιλονεικίαν ἐνέβαλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς

μετ' αὐτῷ, ὅπως ἕκαστοι αὐτῶν ἄριστοι
 φαίνοντο. ἐλπίδων γεμὴν πάντας ἐνέ-
 πλησεν, ὥς πᾶσι πολλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔσοίῃο,
 εἰ ἄνδρες ἀγαθοὶ γίγνοιτο· νομίζων ἐκ
 τῶν τοιούτων ἀνθρώπων προθυμότατα
 τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι· καὶ μέντοι ἔκ
 ἐφύοθη. διηγήσομαι δὲ καὶ τὴν μάχην· καὶ
 γὰρ ἐγένετο ὅια περ ἔκ ἄλλῃ τῶν ἐφ' ἡ-
 μῶν. συνήεσαν μὲν γὰρ εἰς τὸ κατὰ Κο-
 ρώνειαν πεδίον, οἱ μὲν σὺν Αἰγισίλαῳ, ἀ-
 πό τῷ Κηφισῷ, οἱ δὲ σὺν τοῖς Θηβαίοις,
 ἀπὸ τῷ Εὐκλῶνος. ἑώρων δὲ τὰς τε φά-
 λαγγας ἀλλήλων μάλα ἰσομάλῃς· χε-
 δὸν δὲ καὶ οἱ ἵππεῖς ἦσαν ἑκατέρων ἰσο-
 πληθεῖς. εἶχε δὲ ὁ Αἰγισίλαος μὲν τὸ
 δεξιὸν τῷ μετ' αὐτῷ, Ορχομένιοι δὲ ἔχα-
 τοι ἦσαν αὐτῷ τῷ εὐωνύμῳ. οἱ δ' αὖ
 Θηβαῖοι αὐτοὶ μὲν δέξιοι ἦσαν, Αργεῖοι
 δ' αὐτοῖς τὸ εὐώνυμον εἶχον. συνιόντων
 δὲ, τέως μὲν σιγὴ πολλή ἦν ἀπ' ἀμφο-
 τέρων· ἡνίκα δὲ ἀπείχον ἀλλήλων ὅσον

ράδιον, ἀλαλάζαντες οἱ Θηβαῖοι δρόμῳ
 ὁμόσε ἐφέροντο. ὥς δὲ τριῶν ἔτι πλείθρων
 ἐν μέσῳ ὄντων, ἀντεξέδραμον ἀπὸ τῆς
 Αἰγυπτοῦ φάλαγγος, ὧν Ηριππίδας ἐξε-
 νάγει. ἦσαν δ' αὐτοὶ τῶν τε ἐξ οἴκῃ αὐ-
 τῷ συστρατευσαμένων, καὶ τῶν Κυρραίων
 τινές, καὶ Ἴωνες δὲ καὶ Αἰολεῖς, καὶ Ἑλλη-
 σπόντιοι ἐχόμενοι· καὶ πάντες ὅτιοι τῶν
 συνεκδραμόντων τε ἐγίνοντο, καὶ εἰς δόρυ
 ἀφικόμενοι ἐτρέψαντο τὸ καθ' ἑαυτῆς.
 Ἀργεῖοι μὲν οὐκ ἐδέξαντο τῆς ἀμφ' Αἰγυ-
 πτοῦ, ἀλλ' ἐφυγον ἐπὶ τὸν Εὐκλῆα·
 κἀνταῦθα οἱ μὲν τινες τῶν ξένων ἐσεφά-
 νον ἤδη τὸν Αἰγυπτιῶνα· ἀγγέλλει δέ τις
 αὐτῷ ὅτι Θηβαῖοι τῆς Ορχομενίης δια-
 κόψαντες, ἐν τοῖς σκευοφόροις εἰσὶ. καὶ
 ὁ μὲν εὐθύς ἐξελίξας τὴν φάλαγγα ἤγεν
 ἐπ' αὐτῆς· οἱ δ' αὖ Θηβαῖοι ὥς εἶδον τῆς
 συμμάχους πρὸς τῷ Εὐκλῆϊ πεφευγό-
 τας, διαπεσεῖν βεβλόμενοι πρὸς τῆς ἑαυ-
 τῶν, ἐχώρην ἐρρωμένως. ἐνταῦθα δὲ

Αγησίλαον ἀνδρεῖον μὲν ἔξεσιν εἰπεῖν
ἀναμφιλόγως· ἔμέντοι εἴλετό γε τὰ ἀ-
σφαλέστατα. ἔζον γὰρ αὐτῷ παρέντι τῆς
διαπίπτοντας, ἐπομένῳ χειρῶσθαι τοὺς
ὀπιοῦσιν, ἔκ ἐποίησε τῆτο, ἀλλ' ἀντιμέ-
τωπος συνέρραξε τοῖς Θηβαίοις· καὶ συμ-
βαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμά-
χοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον. καὶ κραυ-
γὴ μὲν ἕδεμία παρῆν, ἔ μὴν ἕδὲ σιγὴ·
Φωνὴ δὲ τις ἦν τοιαύτη, ὅταν ὀργή τε καὶ
μάχη παράχουτ' ἄν. τέλος δὲ, τῶν Θη-
βαίων οἱ μὲν διαπίπτουσι πρὸς τὸν Ελι-
κῶνα, πολλοὶ δ' ἀποχωρῶντες ἀπέθα-
νον. ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν νίκη σὺν Αγησιλάῳ
ἐγένετο, τετρωμένος δὲ αὐτὸς προση-
νέχθη πρὸς τὴν Φάλαγγα, προσελάσαν-
τές τινες τῶν ἱππέων, λέγουσιν αὐτῷ ὅτι
τῶν πολεμίων ὀγδοήκοντα σὺν τοῖς ὀ-
πλοῖς ὑπὸ τῷ ναῷ εἰσί· καὶ ἡρώτων τί
χρὴ ποιεῖν. ὁ δὲ, καίπερ πολλὰ τραύ-
μαλα ἔχων πάντοσε καὶ παντοίοις ὀπλοῖς,

ὁμῶς ἔκ ἐπελάθετο τῷ θεῷ, ἀλλ' ἔαν
 τε ἀπιέναι ὅποι βέλοιντο ἐκέλευε, καὶ ἀ-
 δικεῖν ἔκ εἴα· καὶ προπέμψαι ἐπέταξε τὸς
 ἀμφ' αὐτὸν ἵππεῖς ἔσε' ἐν τῷ ἀσφαλθεῖ
 ἐγένοντο. ἐπεὶ γεμὴν ἔληξεν ἡ μάχη,
 παρῆν δὴ θεάσασθαι, ἔνθα συνέπεσον
 ἀλλήλοις, τὴν μὲν γῆν αἵματι πεφυρ-
 μένην, νεκρὰς δὲ κειμένους φίλους καὶ πολε-
 μίους μετ' ἀλλήλων, ἀσπίδας δὲ διατε-
 δρυμμένας, δόρατα συντεθραυσμένα, ἔλ-
 χειρίδια γυμνά κελεῶν, τὰ μὲν χαμαί,
 τὰ δ' ἐν σώμασι, τὰ δ' ἐτι μετὰ χεῖρας.
 τότε μὲν ἔν (καὶ γὰρ ἦν ἡδὴ ὁφεί) συνελ-
 κύσαντες τὸς τῶν πολεμίων νεκρὰς εἶσω
 φάλαγγος, ἐδειπνοποίησαντο καὶ ἐκοιμήθη-
 σαν· ὡρῶν δὲ Γύλον τὸν πολέμαρχον
 παρατάξαι τε ἐκέλευσε τὸ στρατεύμα, καὶ
 τρόπαιον ἵσασθαι, καὶ σεφανῆσαι πάν-
 τας τῷ θεῷ, καὶ τὸς αὐλητὰς πάντας
 αὐλεῖν. καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἐποίησαν· οἱ δὲ Θε-
 βαῖοι ἐπέμψαν κήρυκα, ὑποσπόνδους τὸς

νεκρὸς αὐτῶντες θάψαι. καὶ ἔτι δὴ αἱ τε
 πονδαὶ γίνονται, καὶ ὁ Αἰγύπτιος οἴκαδε
 ἀπεχώρει, ἐλόμενος ἀντὶ τοῦ μέγιστος εἶ-
 ναι ἐν τῇ Ασίᾳ, οἴκοι τὰ νόμιμα μὲν ἄρ-
 χειν, τὰ νόμιμα δὲ ἄρχεσθαι. ἐκ δὲ τού-
 τῃς κατανοήσας τὰς Ἀργεῖς τὰ μὲν οἴκοι
 καρπυμένους, Κόρινθον δὲ προσειληφόλας,
 ἡδομένους δὲ τῷ πολέμῳ, στρατεύει ἐπὶ
 αὐτὰς· καὶ δηώσας πᾶσαν αὐτῶν τὴν χώ-
 ραν, εὐθὺς ἐκεῖθεν ὑπερβαλὼν κατὰ τὰ
 στενὰ εἰς Κόρινθον, αἶρεῖ τὰ ἐπὶ τὸ Λέ-
 χαιον τείνοντα τεῖχη· καὶ ἀναπετάσας
 τῆς Πελοποννήσου τὰς πύλας, ἔτι οἴ-
 καδε ἀπελθὼν εἰς τὰ Τακίνθια, ὅπως ἐ-
 τάχθη ὑπὸ τοῦ χοροποιῶ, τὸν παιᾶνα
 τῷ θεῷ συνεπετέλει. ἐκ τούτου δὲ αἰσθα-
 νόμενος τὰς Κορινθίους πάντα μὲν τὰ κλή-
 νη ἐν τῷ Πειραίῳ σωζομένους, μέγιστον δὲ
 ἡγησάμενος ὅτι Βοιωτοὶ ταύτῃ ἐκ Κρεύ-
 σιος ὁρμώμενοι εὐπετῶς τοῖς Κορινθίοις
 παρεγίγνοντο, στρατεύει ἐπὶ τὸ Πείραιον.

ἰδὼν δὲ ὑπὸ πολλῶν φυλαττόμενον, ὥς
 ἐνδιδομένης τῆς πόλεως, ἐξ ἀρίστου μετε-
 στρατοπεδεύετο πρὸς τὸ ἄστυ. αἰσθόμενος
 δὲ ὑπὸ νύκτα βεβοηθηκότας ἐκ τῆς Πει-
 ραίης εἰς τὴν πόλιν πασσυδὶ, ὑποσρέψας
 ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, αἶρεϊ τὸ Πείραιον, ἔρη-
 μον εὐρὼν φυλακῆς· καὶ τὰ τε ἄλλα τὰ ἐ-
 νόντα λαμβάνει, καὶ τὰ τείχη, ἃ ἐνετε-
 τείχιζο· ταῦτα δὲ ποιήσας, οἴκαδε ἀπε-
 χώρησε. μετὰ δὲ ταῦτα προθύμων ὄν-
 των τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὴν συμμαχίαν,
 καὶ δεομένων συστραφεῖν αὐτοῖς εἰς Ἀκαρ-
 νανίαν, καὶ ἐπιθεμένων ἐν ξενοῖς τῶν Ἀκαρ-
 νάνων, καταλαβὼν τοῖς φίλοις τὰ ὑπὲρ
 κεφαλῆς αὐτῶν, μάχην συνάπτει· καὶ
 πολλὰς ἀποκτείνας αὐτῶν, τρόπαιον ἐ-
 σήσατο· καὶ οὐ πρότερον ἔληξε, πρὶν μὲν
 Ἀχαιοῖς φίλος ἐποίησεν Ἀκαρνᾶνας καὶ
 Αἰτωλὸς καὶ Ἀργεῖος, ἑαυτῷ δὲ καὶ συμ-
 μάχος. ἐπειδὴ δὲ εἰρήνης ἐπιθυμήσαν-
 τες οἱ πολέμιοι ἐπρεσβεύοντο, Ἀγησί-

λαος ἀντεῖπε τῇ εἰρήνῃ, ἕως τῆς διὰ Λα-
 κεδαιμονίης Φυγόντας Κορινθίων καὶ Θη-
 βαίων ἠνάγκασε τὰς πόλεις οἵκαδε κα-
 ταδέξασθαι. ὕστερον δ' αὖ καὶ Φλιασίων
 τῆς διὰ Λακεδαιμονίης Φυγόντας κατῆ-
 γαγεν, αὐτὸς στρατευσάμενος ἐπὶ Φλι-
 ῶντα. εἰ δέ τις ἄλλη πη ταῦτα μέμ-
 φεται, ἀλλ' ὅν φιλεταιρεία γε πρᾶχ-
 θέντα φανερά ἐσι. καὶ γὰρ ἐπεὶ τῆς ἐν
 Θήβαις τῶν Λακεδαιμονίων κατέκτανον
 οἱ ἐναντίοι, βοηθῶν αὖ τέτοις στρατεύει
 ἐπὶ τὰς Θήβας. εὐρῶν δὲ ἀποτεταφρευ-
 μένα καὶ ἀπεσαυρωμένα ἅπαντα, ὑπερ-
 βάς τὰς Κυνὸς κεφαλὰς, ἐδήκ τὴν χώ-
 ραν μέχρι τῆς ἄστεος, παρέχων καὶ ἐν πε-
 δίῳ καὶ ἀνὰ τὰ ὄρη μάχεσθαι Θηβαίοις,
 εἰ βέλοιντο. ἐστράτευσε δὲ καὶ τῷ ἐπιόντι
 πάλιν ἔπει ἐπὶ Θήβας· καὶ ὑπερβάς τὰ
 κατὰ Σκῶλον σαυρώματα καὶ τάφρους, ἐ-
 δήωσε τὰ λοιπὰ τῆς Βοιωτίας. τὰ μὲν
 δὴ μέχρι τούτου κοινῇ αὐτὸς τε καὶ ἡ πόλις

εὐτύχει· ὅσα γεμὴν μετὰ τῷτο σφάλ-
 ματα ἐγένοντο, ὕδεις ἂν εἴποι ὡς Ἀγη-
 σιλάς ἡγυμένους ἐπράχθη. ἐπεὶ δὲ, αὐ-
 τοῖς ἐν Λεύκτροις συμφορᾷς γεγενημένης,
 κατακαίνουσι τῆς ἐν Τεγέᾳ φίλους καὶ ξέ-
 νους αὐτῷ οἱ ἀντίπαλοι σὺν Μαντινεῦσι,
 συνεσηκότων ἤδη Βοιωτῶν τε πάντων
 καὶ Ἀρκάδων καὶ Ηλείων, στρατεύει σὺν
 μόρα, πολλῶν νομιζόντων ὅδ' ἂν ἐξελ-
 θεῖν Λακεδαιμονίους πολλοῦ χρόνου ἐκ
 τῆς αὐτῶν· δηώσας δὲ τὴν χώραν τῶν
 κατακαπόντων τῆς φίλους, ὅπως αὖ οἱ-
 καδὲ ἀπεχώρησεν. ἀπὸ γεμὴν τέττα ἐπὶ
 τὴν Λακεδαίμονα στρατευσαμένων Ἀρκά-
 δων τε πάντων καὶ Ἀργείων, καὶ Ηλείων,
 καὶ Βοιωτῶν, καὶ σὺν αὐτοῖς Φωκέων, καὶ
 Λοκρῶν ἀμφοτέρων, καὶ Θετταλῶν, καὶ
 Αἰνιάνων, καὶ Ακαρνάνων, καὶ Εὐβοῶν,
 πρὸς δὲ τέτοις ἀφεσηκότων μὲν τῶν ἄλ-
 λων, πολλῶν δὲ περιοικίδων πόλεων, καὶ
 αὐτῶν Σπαρτιατῶν οὐ μείνων ἀπολω-

λότων ἐν τῇ ἐν Λεύκτροις μάχῃ ἢ λει-
 πομένων, ὅμως διεφύλαξε τὴν πόλιν, καὶ
 ταῦτα, ἀτείχισον ἔσαν· ὅπερ μὲν παντὶ
 πλεῖον ἂν εἶχον οἱ πολέμιοι, ἔκ ἐξάγων
 ἐνταῦθα, ὅπερ δὲ οἱ πολῖται πλέων ἔ-
 ζειν ἐμελλον, εὐρώσως παρατεταγμένος·
 νομίζων, εἰς μὲν τὸ πλατὺ ἐξιὼν πάν-
 ταθεν ἂν περιέχεσθαι, ἐν δὲ τοῖς στενοῖς
 καὶ ὑπερδεξίοις τόποις ὑπομένων, τῷ παν-
 τὶ κρατεῖν ἂν. ἐπεὶ γεμὴν ἀπεχώρη-
 σε τὸ στρατεύμα, πῶς ἔκ ἂν φαίη τις αὐ-
 τὸν χρῆσθαι εὐγνωμόνως ἑαυτῷ; ὥς γὰρ
 τῷ στρατεύεσθαι αὐτὸν καὶ πεζῇ καὶ ἐφ'
 ἵππων ἀπείργεν ἤδη τὸ γῆρας, χρημά-
 των δὲ ἐώρα τὴν πόλιν δεομένην, εἰ μέλ-
 λοι σύμμαχόν τινα ἔξειν, ἐπὶ τὸ πορί-
 ζειν ταῦτα ἑαυτὸν ἔταξε. καὶ ὅσα μὲν
 εὐδύνατο, οἴκοι μένων ἐμηχανᾶτο· ἃ δὲ
 καιρὸς ἦν, ἔκ ὤκνει μετιέναι· ὅδ' ἡχύ-
 νετο, εἰ μέλλοι τὴν πόλιν ὠφελήσιν,
 πρεσβευτὴς ἐκπορευόμενος ἀντὶ στρατη-

γ8. ὁμῶς δὲ καὶ ἐν τῇ πρεσβείᾳ μεγάλα
 στρατηγῶς ἔργα διεπράξατο. αὐτοφραδά-
 τής γάρ τε πολιορκῶν ἐν Αἰῶνι Αἰριοβαρ-
 ζάνην σύμμαχον ὄντα, δείσας Αἰγυπ-
 τιον, φεύγων ὤχετο· Κότυς δ' αὖ Ση-
 ρὸν πολιορκῶν, Αἰριοβαρζάνην ἔτι ἔσαν,
 λύσας καὶ ἕτος τὴν πολιορκίαν ἀπηλλά-
 γη· ὥς' ἐκ ἀλόγως καὶ ἀπὸ τῆς πρεσβείας
 τρόπαιον τῶν πολεμίων εἰσήκει αὐτῷ.
 Μαύσωλος γεμὴν κατὰ θάλασσαν ἐ-
 κατὸν ναυσὶ πολιορκῶν ἀμφοτέρω· τὰ
 χωρία ταῦτα, ἐκέτι δείσας, ἀλλὰ πει-
 σθεὶς, ἀπέπλευσεν οἴκαδε. ἄξια θαύμα-
 τος διεπράξατο· οἱ τε γὰρ εὖ πεπονθέ-
 ναι νομίζοντες ὑπ' αὐτῷ, καὶ οἱ φεύγον-
 τες αὐτὸν, χρήματα ἀμφοτέροι ἐδόσαν.
 ταχέως γεμὴν καὶ Μαύσωλος διὰ τὴν
 πρόσθεν Αἰγυπτίας ξενίαν συμβαλόμενος
 καὶ οὗτος χρήματα τῇ Λακεδαίμονι, ἀ-
 πέπεμψαν αὐτὸν οἴκαδε, προπομπὴν
 δόντες μεγαλοπρεπῆ· ἐκ δὲ τούτων ἤδη μὲν

ἐγεγόνει ἔτη ἀμφὶ τὰ ὀγδοήκοντα· καίλα-
νενοηκῶς δὲ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα ἐ-
πιθυμῶν τῷ Πέρσῃ πολεμεῖν, καὶ πολ-
λὰς μὲν πεζὰς, πολλὰς δὲ ἵππείας, πολ-
λὰ δὲ χρήματα ἔχοντα, ἄσμενος ἦκεσεν
ὅτι μετεπέμπετο αὐτὸν, καὶ ταῦτα, ἡγε-
μονίαν ὑπὸ χινέμενος. ἐνόμιζε γὰρ τῇ αὐ-
τῇ ὁρμῇ τῷ μὲν Αἰγυπτίῳ χάριν ἀπο-
δώσειν ἀνδ' ὧν εὐεργετήκει τὴν Λακε-
δαίμονα, τὰς δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνας πάλ-
λιν ἐλευθερώσειν, τῷ δὲ Πέρσῃ δίκην ἐ-
πιθήσειν καὶ τῶν πρόαθεν, καὶ ὅτι νῦν σύμ-
μαχος εἶναι φάσκων, ἐπέταττε Μεσσή-
νην ἀφιέναι. ἐπεὶ μέντοι ὁ μεταπεμφά-
μενος ἐκ ἀπεδίδε τὴν ἡγεμονίαν αὐτῷ,
ὁ μὲν Αἰγυπτίος, ὡς τὸ μέγιστον ἐξηπα-
τημένος, ἐφρόντιζε τί δεῖ ποιεῖν. ἐκ τού-
του δὲ πρῶτον μὲν οἱ δίσχα στρατευόμενοι
τῶν Αἰγυπτίων ἀφίστανται τοῦ βασι-
λέως· ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἀπέ-
λιπον αὐτόν. καὶ αὐτὸς μὲν δεῖσας, ἀπέ-

χώρησι φυγῇ εἰς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης·
 οἱ δ' Αἰγύπτιοι σασιάζοντες, διαστῆς βα-
 σιλέας αἰρῦνται. ἐνταῦθα δὴ Αἰγισίλαος
 γνῶς ὅτι εἰ μὲν μηδετέρῳ συλλήφοιτο,
 μιαθὸν ὑδέτερος λύσει τοῖς Ἑλλησιν, ἀ-
 γορὰν δὲ ὑδέτερος παρέξει, ὁπότερος τ' ἂν
 κρατήσῃ, ἕτος ἔχθρὸς ἔσται· εἰ δὲ τῷ ἐ-
 τέρῳ συλλήφοιτο, ἕτός γε εὖ παθῶν,
 ὡς τὸ εἰκὸς, φίλος ἔσοιτο· ἕτω δὲ κρίνας
 ὁπότερος φιλέλλην μᾶλλον ἐδόκει εἶναι,
 στρατευσάμενος μετὰ τούτῃ, τὸν μὲν μι-
 σέλληνα μάχῃ νικήσας χειρῶται, τὸν
 δ' ἕτερον συγκαθίστησι καὶ φίλον ποιήσας
 τῇ Λακεδαιμόνι, καὶ χρήματα πολλὰ
 προσλαβὼν, ἕτως ἀποπλεῖ οἴκαδε, καί-
 περ μέσῃ χειμῶνος ὄντος, σπεύδων ὥς μὴ
 ἀργὸς ἢ πόλις εἰς τὸ ἐπιὸν θέρους πρὸς
 τὰς πολεμίους γένοιτο. καὶ ταῦτα μὲν δὴ
 εἴρηται ὅσα τῶν ἐκείνου ἔργων μεία πλεί-
 στων μαρτύρων ἐπράχθη· τὰ γὰρ τοιαῦ-
 τα ὁ τεκμηρίων προσδεῖται, ἀλλ' ἀναμ-

νῆσαι μόνον ἀρχεῖ, καὶ εὐθύς πιστεύεται.
 νῦν δὲ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀρετὴν
 πειράσομαι δηλῆν, δι' ἣν ταῦτα ἔπραττε,
 καὶ πάντων τῶν καλῶν ἦρα, καὶ πάντα αἰ-
 χρὰ ἐδίωκεν. Αἰησίλαος γὰρ τὰ μὲν
 θεῖα ὅπως ἐσέβειο, ὥς καὶ οἱ πολέμιοι τῶς
 ἐκείνους ὄρκους καὶ τὰς ἐκείνους σπονδὰς πιστο-
 τέρας ἐνόμιζον, ἢ τὴν ἐαυτῶν φιλίαν. καὶ
 τοῖς ἐαυτῶν μὲν ὤκνευεν εἰς ταυτὸν ἵεναι,
 Αἰησιλάῳ δὲ αὐτὸς ἐνεχείριζον. ὅπως δὲ
 μή τις ἀπιστῇ, καὶ ὀνομάσαι βέλομαι τῶς
 ἐπιφανεστάτης αὐτῶν. Σπιθριδάτης μὲν
 γὰρ ὁ Πέρσης, εἰδὼς ὅτι Φαρνάβαζος γῆ-
 μαι μὲν τὴν βασιλέως ἔπραττε θυγατέ-
 ρα, τὴν δ' αὐτῷ ἄνευ γάμου λαβεῖν ἐβέ-
 λειο, ὕβριν νομίσας τῷτο, Αἰησιλάῳ ἐαυ-
 τὸν καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τὴν δύ-
 ναμιν ἐνεχείρισε. Κότυς δὲ, ὁ τῶν Παφ-
 λαγόνων ἀρχων, βασιλεῖ μὲν ἔχ' ὑπή-
 κασε δεξιὰν πᾶσι, φοβούμενος μὴ ληφ-
 θεῖς ἢ χρήματα πολλὰ ἀπολίσειεν, ἢ καὶ

ἀποθάνοι. Αγησιλάω δὲ καὶ ἔτος ταῖς
 σπονδαῖς πικεύσας, εἰς τὸ στρατόπεδον
 τε ἦλθε, καὶ Συμμαχίαν ποιησάμενος, εἵ-
 λειο σὺν Αγησιλάῳ στρατεύεσθαι, χιλίους
 μὲν ἱππέας, διχιλίους δὲ πελτοφόρους ἔ-
 χων. ἀφίκετο δὲ καὶ Φαρνάβαζος Αγησι-
 λάῳ εἰς λόγους, καὶ διωμολόγησεν, εἰ μὴ
 αὐτὸς πάσης τῆς στρατιᾶς στρατηγὸς κα-
 τασταθεῖη, ἀποστήσεσθαι βασιλέως· ἦν
 μέντοι ἐγὼ γένωμαι στρατηγός, ἔφη, πο-
 λεμήσω σοι, ὦ Αγησίλαε, ἕως ἄν ἐγὼ
 δύνωμαι κράτιστα. καὶ ταῦτα λέγων ἐπί-
 στευε μηδὲν ἄν παρὰ σπονδὸν παθεῖν. ἔτω
 μέγα καὶ καλὸν κλῆμα τοῖς τε ἄλλοις ἄ-
 πασι, καὶ ἀνδρὶ δὴ στρατηγῷ, τὸ ὅσιόν τε
 καὶ πεισὸν εἶναι τε καὶ ὄντα ἐγνῶσθαι. καὶ
 περὶ μὲν εὐσεβείας ταῦτα. περὶ γεμὴν
 τῆς εἰς χρήματα δικαιοσύνης ποῖα ἂν τις
 μείζω τεκμήρια ἔχοι τῶνδε; ὑπὸ γὰρ
 Αγησιλάω σέρεσθαι μὲν ἔδει, ἔδεν πώ-
 ποτε ἐνεκάλεσεν, εὖ δὲ πεπονθέναι πολ-

λοὶ πολλὰ ὠμολόγην. ὅτῳ δὲ ἤδὺ τὰ αὐτῷ δίδοναι ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων, πῶς ἂν οὗτος ἐθέλοι τὰ ἀλλότρια ἀποσερεῖν, ἐφ' ᾧ κακόδοξος εἶναι; εἰ γὰρ χρημάτων ἐπιθυμοίη, πολὺ ἀπραγμονέσκει τὰ αὐτοῦ φυλάττειν, ἢ τὰ μὴ προσήκοντα λαμβάνειν. ὅς δὲ καὶ χάριτας ἀποσερεῖν μὴ ἐθέλοι, ὧν οὐκ εἰσὶ δίκαι πρὸς τὸν μὴ ἀποδιδόντα, πῶς ἄγε καὶ νόμος κωλύει, ἐθέλοι ἂν ἀποσερεῖν; Αἰγισίλαος δὲ οὐ μόνον τὸ μὴ ἀποδιδόναι χάριτας ἄδικον ἔκρινεν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ πολὺ μείζους τὸν μείζω δυνάμενον. τὰ γεμὴν τῆς πόλεως κλέπτειν πῶς ἂν τις αὐτὸν εἰκότως αἰτιάσαιτο, ὅς καὶ τὰς αὐτῷ χάριτας ὀφειλομένας τῇ πατρίδι καρποῦσθαι παρεδίδου; τὸ δ', ὅποτε βέλοιοτο εὖ ποιεῖν ἢ πόλιν ἢ φίλους χρήμασι, δύνασθαι παρ' ἑτέρων λαμβάνοντα ὠφελεῖν, ἐτῷτο καὶ μέγα τεκμήριον ἐγκραλείας χρημάτων;

εἰ γὰρ ἐπώλει τὰς χάριτας, ἢ μισθοῦ
 εὐηργέτει, οὐδεὶς ἂν οὐδὲν ὀφείλῃεν αὐ-
 τῷ ἐνόμισεν· ἀλλ' οἱ προῖκα εὖ πεπον-
 θότες, οὗτοι ἀεὶ ἠδέως ὑπηρετοῦσι τῷ
 εὐεργέτῃ, καὶ διότι εὖ ἔπαθον, καὶ διό-
 τι προεπιστεύθησαν ἄξιοι εἶναι παρακα-
 ταθήκην χάριτος φυλάττειν. ὅσκις δὲ
 ἠρεῖτο καὶ σὺν αὐτῷ γενναίῳ μειονεκ-
 τεῖν, ἢ σὺν αὐτῷ ἀδίκῳ πλέον ἔχειν,
 πῶς οὗτος οὐκ ἂν πολὺ τὴν αἰχροκέρ-
 δεαν ἀποφεύγοι; ἐκεῖνος τοίνυν κριθεὶς
 ὑπὸ τῆς πόλεως ἅπαντα ἔχειν τὰ Ἀγι-
 δος, τὰ ἡμίσεα τοῖς ἀπὸ μητρὸς αὐτοῦ
 ὁμογόνοις μετέδωκεν, ὅτι πενομένους αὐ-
 τὸς ἑώρα. ὥς δὲ ταῦτα ἀληθῆ, πᾶσα
 μάρτυς ἡ τῶν Λακεδαιμονίων πόλις. δι-
 δόντος δ' αὐτῷ πάμπολλα δῶρα Τιθραύ-
 ρα, εἰ ἀπέλθαι ἐκ τῆς χώρας, ἀπεκρί-
 νατο ὁ Αἰγισίλαος, Ὁ Τιθραύσα, νο-
 μίζεται παρ' ἡμῖν, τῷ ἄρχοντι κάλ-
 λων εἶναι τὴν στρατίαν ἢ ἑαυτὸν πλε-

τίζειν, καὶ παρὰ τῶν πολεμίων λάφυρα
 μᾶλλον ἢ δῶρα λαμβάνειν. ἀλλὰ μὴν καὶ
 ὅσαι γε ἡδοναὶ πολλῶν κρατοῦσιν ἀν-
 θρώπων, ποίας οἶδέ τις Αἰγισίλαον ἡτ-
 τηθέντα; ὅς μέθης μὲν ἀποχέομαι ὁ-
 μοίως ὥτετο χρῆναι καὶ μανίας, σίτων
 εἰ ὑπὲρ καιρὸν ὁμοίως ὡς καὶ ἀργίας.
 διμοιρίαν γεμὴν λαμβάνων ἐν ταῖς θοί-
 ναις, ἔχ' ἔτος ἀμφοτέραις ἐχρῆτο, ἀλ-
 λά διαπέμπων, οὐδετέραν αὐτῷ κατέ-
 λιπε· νομίζων βασιλεῖ τῆτο διπλασια-
 σθῆναι, οὐχὶ πλησμονῆς ἕνεκα, ἀλλ' ὅ-
 πως ἔχοι καὶ τέτῳ τιμᾶν, εἴ τινα βέ-
 λοιτο. οὐ μὴν ὑπὶ γε δεσπότῃ, ἀλλ'
 ἀρχομένῳ ὑπὸ τῶν πράξεων ἐχρῆτο.
 καὶ εὐνὴν γε εἰ μὴ τῶν συνόντων Φαι-
 λολάτῃν ἔχοι, αἰδέμενος οὐκ ἀδῆλος ἦν·
 ἡγεῖτο γὰρ ἀρχοῦντι προσήκειν, ἔ' μαλα-
 χία, ἀλλὰ καρτερία, τῶν ἰδιωτῶν περι-
 εῖναι. τάδε μέντοι πλεονεκλίων ἐκ ἡχύνε-
 το, ἐν μὲν τῷ θέρει, τῷ ἡλίῳ, ἐν δὲ τῷ

χειμῶνι, τῷ ψύχῃ. καὶ μὴν εἴ ποτε μοχ-
 θῆσαι Σραλῖα συμβαίη, ἐκὼν ἐπόνει πα-
 ρὰ τὰς ἄλλας· νομίζων πάντα τὰ τοιαῦ-
 τα παραμυθίαν εἶναι τοῖς Σραλιώταις. ὥς
 δὲ συνελόντι εἰπεῖν, Ἀγησίλαος πονῶν μὲν
 ἠγάλλετο, ῥαζώνην δὲ πᾶμπαν ἐπ' προσέειπε.
 περὶ γεμὴν ἀφροδισίων ἐγκραλείας αὐτῷ
 ἄρ' ἔχι εἰ μὴ τις ἄλλος, ἀλλὰ θαύμα-
 τος ἔνεκα, ἄξιον μνησθῆναι; τὸ μὲν γάρ,
 ὦν μὴ ἐπεθύμησεν, ἀπέχεσθαι, ἀνθρώ-
 πινον ἂν τις φαίη εἶναι· τὸ δὲ, Μεγα-
 βάτης τῷ Σπιθριδάτης παιδὸς ἐρασθέντα,
 (ὥσπερ ἂν τοῦ καλλίστου ἢ σφοδροτάτης
 φύσεως ἐρασθείη) ἔπειτα ἠνίκα (ἐπιχω-
 ρίς ὄντος τοῖς Πέρσαις φιλεῖν οὐς ἂν τι-
 μῶσιν) ἐπεχείρησε καὶ ὁ Μεγαβάτης Φι-
 λῆσαι τὸν Ἀγησίλαον, διαμάχεσθαι ἀνά-
 κράτος τὸ μὴ φιληθῆναι, ἄρ' ἔτι τὸ γέ-
 ῃδὴ τὸ σωφρόνημα καὶ λίαν μανικόν; ἐπεὶ
 δὲ ὥσπερ ἀτιμασθῆναι νομίσας ὁ Μεγα-
 βάτης τῷ λοιπῷ ἔκετι φιλεῖν ἐπειρᾶτο,

προσφέρει τινὶ λόγον τῶν ἐταίρων ὁ Α-
γησίλαος πείθειν τὸν Μεγαβάτην πάλιν τιμᾶν αὐτόν. ἐρομένους δὲ τῷ ἐταίρῳ, ἦν πεισθῆναι ὁ Μεγαβάτης, εἰ φιλήσῃ, ἐνταῦθα διασιωπήσας ὁ Αγησίλαος εἶπεν ἔτῳσί· ὅδ' εἰ μέλλοιμί γε αὐτίκα μάλα κάλλιστός τε καὶ ἰχυρότατος καὶ τάχιςτος ἀνθρώπων ἔσεσθαι· μάχεσθαι γε μέντοι πάλιν τὴν αὐτὴν μάχην ὁμνυμι πάντας τῆς θεῆς μᾶλλον βέλεσθαι, ἢ πάντα μοι, ὅσα ὀρῶ, χρύσεια γένεσθαι. καὶ ὅτι μὲν δὴ ὑπολαμβάνουσιν τινες ταῦτα ἐκ ἀγνοῶ· ἐγὼ μέντοι δοκῶ εἰδέναι ὅτι πολὺ πλείονες τῶν πολεμίων, ἢ τῶν τοιούτων, δύνανται κρατεῖν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὀλίγων εἰδότην, πολλοῖς ἔξεσιν ἀπιστεῖν· τάδε πάντες ἐπιστάμεθα, ὅτι ἤκιστα μὲν οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν ἀνθρώπων λανθάνουσιν ὅ,τι ἂν ποιῶσιν· Αγησίλαον δέ τι πράξαντα μὲν τοιούτον ὅτε ἰδὼν πώποτε ὕδεις ἀνῆλθειλεν, ὅτε εἰκάζων πιστὰ ἂν ἔδοξε λέ-

γειν. καὶ γὰρ εἰς οἰκίαν μὲν ὑδεμίαν ἰδίαν
 ἐν ἀποδημίᾳ κατήγελο, αἰεὶ δὲ ἦν ἢ ἐν ἱε-
 ρῶ, ἔνθα δὴ ἀδύνατον τὰ τοιαῦτα πράτ-
 τειν, ἢ ἐν φανερῶ, μάρτυρας τῆς πάντων
 ὀφθαλμῶς τῆς σωφροσύνης ποιούμενος. εἰ
 οὖν ἐγὼ ταῦτα ψεύδομαι, ἀντία τῆς Ελ-
 λάδος ἐπισαμένης, ἐκεῖνον μὲν ὑδὲν ἐπαι-
 νῶ, ἐμαυτὸν δὲ ψέγω. ἀνδρείας γεμὴν ἔκ
 ἀφανῇ τεκμήρια μοι δοκεῖ παραχέσθαι,
 ὑφιστάμενος μὲν αἰεὶ πολεμεῖν πρὸς τῆς
 ἰχυροτάτης τῶν ἐχθρῶν τῇ τε πόλει
 καὶ τῇ Ελλάδι, ἐν δὲ τοῖς πρὸς τέττας ἀ-
 γῶσι πρῶτον μὲν ἐαυτὸν τάττειν. ἔνθα γε-
 μὴν ἠθέλησαν αὐτῷ οἱ πολέμοι μάχην
 συνάψαι, καὶ φόβῳ τρεψάμενος νίκης ἔτυ-
 χεν, ἀλλὰ μάχῃ ἀντιτύπῳ κραλήσας
 τρόπαιον ἐσήσατο, ἀθάνατα μὲν τῆς ἐαυ-
 τῷ ἀρετῆς μνημεῖα καταλιπὼν, σαφῇ δὲ
 καὶ αὐτὸς σημεῖα ἀπενεγκάμενος τῷ θυ-
 μῷ μάχεσθαι ὥς ἔκ ἀκρόουρας ἀλλ' ὁ-
 ρῶντας ἐξῆν αὐτῷ τὴν ψυχὴν δοκιμάζειν.

τρώπαυά μὴν Ἀθηναίων ἐχ' ὅσα ἐς ἡσάτο,
 ἀλλ' ὅσα ἐς ραλεύσατο, δίκαιον νομίζειν.
 μείον μὲν γὰρ ἔδεν ἐκράτει, ὅτι ἔκ ἡθελον
 αὐτῶ οἱ πολέμοι μάχεσθαι, ἀκινδυνό-
 τέρον δὲ καὶ συμφορώτερον τῇ τε πόλει καὶ
 τοῖς συμμάχοις καὶ ἐν τοῖς ἀγῶσι δὲ
 ἔδεν ἥττον τῆς ἀκοιῆς, τῇ τῆς διὰ μάχης
 νικῶντας, στεφανῶσι, τὴν γεμὴν σοφίαν αὐ-
 τῷ ποιεῖν τῶν ἐκείνων πράξεων ἐκ ἐπι-
 δεκνύσων; ὅς τῇ μὲν παρίδι ἔτως ἐχρή-
 το, ὥς μάλιτα πειθόμενος ἑτέροις πρό-
 θυμος ὢν, ἀπροφασίστας τῆς φίλης ἐκέκ-
 τητο τῆς δὲ γε στρατιώτας ἅμα πειθο-
 μένης καὶ φιλεῖας αὐτὸν παρεῖχε. καί-
 τοι πῶς ἂν ἰσχυρότερα γένοιτο φάλαγξ ἢ
 διὰ τὸ μὲν πείθεσθαι εὐτακὸς ἔσσαι, διὰ
 δὲ τὸ φιλεῖν τὸν ἄρχοντα πιστῶς παρῆσαι;
 τῆς γεμὴν πολέμους εἶχε φέγειν μὲν ἔ-
 δυναμένους, μισθὸν δὲ ἀναγκαζομένους τῆς
 γὰρ συμμάχους αἰεὶ πλεον' εἶναι αὐτῶν
 ἐμνηχανάτο, ἑξαπαλῶν μὲν ὅπερ καιρὸς

εἶη, φθάνων δὲ ὅπως τάχως δέοι, λήθων δὲ ὅπως τῷτο συμφέροι, πάντα δὲ τάναντία πρὸς τὰς πολεμίους, ἢ πρὸς τὰς φίλους ἐπιτηδεύων. καὶ γὰρ νυχθὶ μὲν ὅσα περ ἡμέρας ἐχρήτο, ἡμέρας δὲ ὅσα περ νυχθὶ, πολλάκις ἀδῆλος γιγνόμενος ὅπως τε εἶη, καὶ ὅπως ἴοι, καὶ ὅ, τι ποιήσοι· ὥστε καὶ τὰ ἐχυρὰ ἀνώχυρα τοῖς ἐχθροῖς καθίστη, τὰ μὲν παριῶν, τὰ δὲ ὑπερβαίνων, τὰ δὲ κλέπων. ὁπότε γεμῆν πορεύοιτο, εἰδὼς ὅτι ἐξεῖη τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι, εἰ βέλοιτο, συντεταγμένον μὲν ἔτῳς ἤγε τὸ στρατεύμα, ὡς ἂν ἐπικυρεῖν μάλιστα ἑαυτῷ δύνατο, ἡσύχως δὲ ὥσπερ ἂν παρδένος ἢ σωφρονεσάτη προβαίνοι· νομίζων ἐν τῷ τοιάτῳ τόλῃ ἀτρεμὲς καὶ ἀνεκπληκτότατον καὶ ἀθροισιμώτατον καὶ ἀναμαρτητότατον καὶ δυσεπιβλευτότατον εἶναι. τοιγαρὶν τοιαῦτα ποιῶν, τοῖς μὲν πολεμίοις δεινὸς ἦν, τοῖς δὲ φίλοις θάρσος καὶ ῥώμην ἐνεποίει· ὥστε ἀκαταφρόνητος μὲν

ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν διετέλεσεν, ἀζήμιος δὲ ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἀμεμπτος δὲ ὑπὸ τῶν φίλων, πολυεραστότατος δὲ καὶ πολυεπαινετότατος ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων. ὡς γεμὴν φιλόπολις ἦν, καθ' ἓν μὲν ἕκαστον μακρὸν ἂν εἴη γράφειν· οἶομαι γὰρ ἔδεν εἶναι τῶν πεπραγμένων αὐτῷ, ὅτι καὶ εἰς τῷτο συντείνει· ὡς δὲ ἐν βραχεὶ εἰπεῖν, ἀπαντες ἐπισάμεθα ὅτι Αἰγισίλαος ὅπῃ ὤετο τὴν πατρίδα ὠφελήσεν, καὶ πό-νων ὑφίελο, καὶ κινδύνων ἀφίσατο, καὶ χρημάτων ἐφείδετο, καὶ σῶμα, καὶ γῆρας πρού-φασίζετο· ἀλλὰ καὶ βασιλέως ἀγαθὸς τῷτο ἔργον ἐνόμιζε, τὸ τὰς ἀρχομένους ὡς πλεί-στα ἀγαθὰ ποιεῖν. ἐν τοῖς μεγίστοις δὲ ὠ-φελήμασι τῆς πατρίδος καὶ τότε ἐγὼ τί-θημι αὐτῷ, ὅτι δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει, φανερός ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων. τίς γὰρ ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν, ὁρῶν τὸν βασιλέα πειθόμενον; τίς δ' ἂν ἡγόμενος μειονεκτεῖν, νεώτερόν τι ἐπε-

χείρησε ποιῆν, εἰδὼς τὸν βασιλέα νομί-
 μως ἢ τὸ κρατεῖνδαι φέροντα, ὅς ἢ πρὸς
 τὰς διαφορὰς ἐν τῇ πόλει, ὥσπερ πατὴρ
 πρὸς παῖδας, προσεφέρετο. ἐλοιδορεῖτο
 μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασιν, ἔτιμα δ'
 εἴ τι καλὸν πράσσοιεν, παρίστατο δ' εἴ τις
 συμφορὰ συμβαίνοι· ἐχθρὸν μὲν ἔδεναι ἡ-
 γούμενος πολίτην, ἐπαινεῖν δὲ πάντας ἐ-
 θέλων, σῶζεσθαι δὲ πάντας κέρδος νομί-
 ζων, ζημίαν δὲ τιθεῖς, εἴ ἢ ὁ μακρὸς ἄξιος
 ἀπόλοιτο. εἰ δ' ἐν τοῖς νόμοις ἡρεμούντες
 διαμέναιεν, δῆλος ἦν εὐδαίμονα μὲν αἰεὶ
 ἔσεσθαι τὴν πατρίδα λαοφύλακός, ἰσχυ-
 ρὰν δὲ τότε, ὅταν οἱ Ἕλληνες σωφρονώ-
 σιν. εἰ γεμὴν αὖ καλὸν Ἕλληνα ὄντα φι-
 λῆλληνα εἶναι, τίνα τις εἶδεν ἄλλου στρα-
 τηγὸν ἢ πόλιν ἐκ ἐθέλοντα αἰρεῖν, ὅταν οἱ-
 ῆται παρθῆσιν, ἢ συμφορὰν νομίζοντα τὸ
 νικᾶν ἐν τῷ πρὸς Ἕλληνας πολέμῳ, ἐκεί-
 νος τοίνυν, ἀγγέλλας μὲν ἐλθούσης αὐτῷ,
 ὡς ἐν τῇ ἐν Κερύνησι μάχῃ, ὁκλῶ μὲν Δα-

κεδαιμονίων, ἐξ ὧν δὲ τῶν πολεμίων μύ-
 ροι τεθναῖεν, ἐκ ἑφροδεῖς φανερός ἐγένε-
 το, ἀλλ' εἶπεν ἄρα, Φεῦ ὦ Ἑλλάς, ὅ-
 πότε οἰνῶν τεθνηκότες ἱκανοὶ ἦσαν ζῶντές
 νικᾶν μαχόμενοι πάντας βαρβάρους. Κο-
 ρινθίων γεμὴν τῶν φευγόντων λεγόντων
 ὅτι ἐνδίδοιτο αὐτοῖς ἡ πόλις, καὶ μηχαν-
 νὰς ἐπιδεικνύντων, αἷς πάντες ἠλπίζον ἐ-
 λθεῖν τὰ τείχη, ἐκ ἧθελε προσβάλλειν,
 λέγων ὅτι ἐκ ἀνδραποδίζεσθαι δεοὶ Ἑλ-
 ληνίδας πόλεις, ἀλλὰ σωφρονίζεν· εἰ
 δὲ τῆς ἀμαρτανούας, ἔφη, ἡμῶν αὐτῶν
 ἀφανίσμεν, ὁρᾶν χρὴ μὴ εἶδ' ἐχωμεν μεθ'
 ὅτε τῶν βαρβάρων κρατήσομεν. εἰ δ' αὖ
 καλὸν καὶ μισοπέρσην εἶναι, ὅτι καὶ ὁ
 πάλαι ἐξεσφάτευσεν ὡς δολωσόμενος τὴν
 Ἑλλάδα, καὶ ὁ νῦν σύμμαχῃ μὲν τέτοίς,
 μεθ' ὁποτέρων ἂν οἴηται μείζω βλάψειν,
 δωρεῖται δι' ἐκείνοις οὓς ἂν νομίζῃ λα-
 βούλας πλεῖστα κακὰ τῆς Ἑλληνικῆς ποί-
 ῃσιν, εἰρήνην δὲ συμπράττει, ἐξ ἧς ἂν ἡ

γῆται μάλισ' ἂν ἡμᾶς ἀλλήλοις πολε-
 μήσειν, (ὁρῶσι μὲν ὅτι ἅπαντες ταῦτα)
 ἐπεμελήθη δέ τις ἄλλος πόποιε πλὴν
 Ἀγησίλαος, ἢ ὅπως τι φύλον ἀποστήσε-
 ται τοῦ Πέρσου, ἢ ὅπως τὸ ἀποσὰν μὴ
 ἀπόληται, ἢ τὸ παρὰπαν ὥς καὶ βασι-
 λεὺς κακὰ ἔχων μὴ δύνῃαι τοῖς Ἑλλήσι
 πρᾶγματα παρέχειν; ὅς κ' πολέμους
 τῆς πατρίδος πρὸς Ἑλληνας, ὅμως τῇ
 κοινῇ ἀγαθῇ τῇ Ἑλλάδι οὐκ ἡμέλησεν,
 ἀλλ' ἐξέπλευσεν ὅ,τι δύνατο κακὸν ποι-
 ῆσων τὸν βάρβαρον. ἀλλὰ μὴν ἄξιόν γε
 αὐτῷ κ' τὸ εὐχαρί μὴ σιωπᾶσθαι· ὧ γε
 ὑπαρχούσης μὲν τιμῆς, παρούσης δὲ δυνά-
 μεως, πρὸς δὲ τέτοις βασιλείας, κ' ταύ-
 τῃς οὐκ ἐπιβουλευομένης, ἀλλ' ἀγαπω-
 μένης, τὸ μὲν μέγαλαυχον οὐκ ἂν εἶδέ
 τις, τὸ δὲ φιλόσοργον, κ' θεραπευτικὸν
 τῶν φίλων, κ' μὴ ζητῶν κατενόησεν ἂν.
 κ' μὴν μετεῖχε μὲν ἡδιστα παιδικῶν λό-
 γων, συνεσπύδαζε δὲ πάντες ὅ,τι δέοι φί-

λοις· διὰ δὲ τὸ εὐελπὶς καὶ εὐθυμὸς καὶ αἰ-
 ἰλαρὸς εἶναι, πολλὰς ἐποίει μὴ τῷ δια-
 πράξασθαι τι μόνον ἔνεκα πλησιάζειν,
 ἀλλὰ καὶ τῷ ἡδὺν διημερεύειν. ἤκιστα δ' ὦν
 οἷος μεγαληγορεῖν, ὅμως τῶν ἐπαινέν-
 των αὐτοὺς οὐ βαρέως ἤκκεν, ἡγόμενος
 βλάπτειν οὐδὲν αὐτῶς, ὑπὶ χνεῖσθαι δὲ
 ἄνδρας ἀγαθὸς ἔσεσθαι. ἀλλὰ μὲν καὶ τῇ
 μεγαλογνωμοσύνῃ γε ὡς εὐκαίρως ἐχρή-
 το, οὐ παραλείπειον. ἐκεῖνος γάρ, ὅτ'
 ἦλθεν αὐτῷ ἐπιστολὴ παρὰ βασιλέως, ἦν
 ὁ μὲν Καλλία τῷ Λακεδαιμονίῳ Πέρ-
 σης ἠνεγκε περὶ ξενίας τε καὶ φιλίας αὐ-
 τῷ, ταύτην μὲν ἐκ ἐδέξατο, τῷ δὲ φέρον-
 τι εἶπεν ἀπαγγεῖλαι βασιλεῖ, ὡς ἰδίᾳ
 μὲν πρὸς αὐτὸν ἔδεν δέοι ἐπιστολὰς πέμ-
 πειν· ἦν δὲ φίλος τῇ Λακεδαίμονι καὶ τῇ
 Ελλάδι εὖναι ὡς φαίνεται, ὅτι καὶ αὐτὸς
 φίλος ἀνὰ κράτος αὐτῷ ἔσοιτο· ἦν μέν-
 τοι, ἔφη, ἐπιβουλεύων ἀλίσκηται, μηδ'
 ἂν πάνυ πολλὰς ἐπιστολὰς δέχωμαι,

φίλων ἔξεν' με οἶέσθω. ἐγὼ δ' ἔν' καὶ τὸ
ἐπαινῶ Ἀγησίλαον, τὸ, πρὸς τὸ ἀρέσκειν
τοῖς Ἑλλήσιν, ὑπεριδεῖν τὴν βασιλέως
ξενίαν. ἀγαμαὶ δὲ καὶ κείνο ὅτι ἔχ' ὀπό-
τερος πλείω τε χρήματα ἔχει καὶ πλείο-
νων ἄρχει, τὲρ ἡγήσατο μείζον φρο-
νηεῖν εἶναι, ἀλλ' ὀπότερος αὐτὸς τε ἀ-
μείνων εἴη καὶ ἀμεινόνων ἡγοῖτο. ἐπαινῶ
δὲ καὶ κείνο τῆς τρονοῖας αὐτῆς, ὅτι νο-
μίζων ἀγαθὸν τῇ Ἑλλάδι ἀφίστασθαι τῆ
βασιλέως ὡς πλείους σατράπας, καὶ ἐ-
κρατήθη ἔθ' ὑπὸ δώρων ἔθ' ὑπὸ τῆς βα-
σιλέως ῥώμης, ἐθελήσας ξενωθῆναι αὐτῶν
ἀλλ' ἐφυλάξατο μὴ ἄπιστος γενέσθαι τοῖς
ἀφίστασθαι βελομένοις. ἐκείνο γεμὴν αὐ-
τῇ τίς ἐκ' ἂν ἀγαθεῖη; ὁ μὲν γὰρ Πέρ-
σης, νομίζων, ἦν χρήματα πλείω ἔχει,
πάνθ' ὑφ' ἐαυτῷ ποιήσεσθαι, διὰ τὸ
πάν μὲν τὸ ἐν ἀνθρώποις χρυσίον, πάν-
τ' δὲ τὸ ἀργύριον, πάντα δὲ τὰ πολυτε-
λέστατα, ἐπειράτο πρὸς ἐαυτὸν ἀθροίζειν.

ὁ δὲ ἔτιωσ ἀντεσκευάσατο τὸν οἶκον, ὥστε
 τούτων μηδενὸς προσδεῖσθαι. εἰ δέ τις
 ταῦτα ἀπισεῖ, ἰδέτω μὲν οἷα οἰκία ἦρ-
 κει αὐτῷ, θεάσθω δὲ τὰς θύρας αὐτῷ.
 εἰκάσειε γὰρ ἂν τις ἔτι ταύτας ἐκεῖνας
 εἶναι, ὥσπερ Ἀριστόδημος ὁ Ἡρακλῆς,
 ὅτε κατῆλθε, λαβὼν ἐπεσῆσατο· πει-
 ράσθω δὲ θεάσασθαι τὴν ἔνδον κατα-
 σκευὴν· ἐννοησάτω δὲ ὡς ἐθοίναζεν ἐν ταῖς
 θυρίαις· ἀκουσάτω δὲ ὡς ἐπὶ πολιτι-
 κῷ κανάθρῳ κατήει εἰς Ἀμύκλας. τοι-
 γαροῦν οὕτως ἐφαρμόσας τὰς δαπάνας
 ταῖς προσόδοις, ὅθεν ἠναγκάζετο χρημά-
 των ἕνεκα ἄδικον πράττειν. καίτοι κα-
 λὸν μὲν δοκεῖ εἶναι, τείχη ἀνάλωτα
 κτᾶσθαι ὑπὸ πολεμίων· πολὺ μὲντοι
 ἔγωγε κάλλιον κρίνω, τὸ τὴν αὐτῷ ψυ-
 χὴν ἀνάλωτον κατασκευάσαι καὶ ὑπὸ
 χρημάτων, καὶ ὑπὸ ἡδονῶν, καὶ ὑπὸ φό-
 βῃ. ἀλλὰ μὴν ἐρῶ γε ὡς καὶ τὸν τρόπον
 ὑπεσῆσατο τῇ τοῦ Πέρσου ἀλαζονείᾳ.

πρῶτον γάρ, ὁ μὲν τῷ σπανίως ὀραῖσθαι
 ἐσεμνύνετο. Ἀγησίλαος δὲ τῷ αἰεὶ ἐμφα-
 νῆς εἶναι ἠγάλλετο, νομίζων αἰσχρὰ γὰρ
 μὲν τὸ ἀφανίζεσθαι ὥρέπειν, τῷ δὲ εἰς
 κάλλος βίωτὸ Φῶς μᾶλλον κόσμον παρ-
 ἔχειν. ἔπειτα δὲ, ὁ μὲν τῷ δυσπρόσο-
 δος εἶναι ἐσεμνύνετο, ὁ δὲ τῷ πᾶσιν εὐ-
 πρόσδοτος εἶναι ἔχαιρε. καὶ ὁ μὲν ἠθρύνε-
 το τῷ βραδέως διαπράττειν, ὁ δὲ τότε
 μάλιστα ἔχαιρεν, ὅποτεν τάχιστα τυ-
 χόντας ὧν δέοιτο ἀποπέμποι. ἀλλὰ μὴν
 καὶ τὴν εὐπάθειαν ὅσω ῥάονα καὶ εὐπορω-
 τέραν Ἀγησίλαος ἐπετήδευσεν, ἄξιον κα-
 τανοῆσαι. τῷ μὲν γὰρ Πέρσῃ πᾶσαν
 γῆν περιέρχονταί μασεύοντες τί ἂν ἠδέως
 πόιοι, μυρίοι δὲ τεχνῶνται τί ἂν ἠδέως
 φάγοι. ὅπως γεμὴν καταδάρθοι, εἰδ' ἂν
 εἴποι τις ὅσα πραγματεύονται. Ἀγησί-
 λαος δὲ, διὰ τὸ φιλόπονος εἶναι, πᾶν μὲν
 τὸ παρὸν ἠδέως ἔπινε, πᾶν δὲ τὸ συνι-
 χὸν ἠδέως ἠοδίεν. εἰς δὲ τὸ ἀσμένως κοι-

μηθῆναι, πᾶς τόπος ἱκανὸς ἦν αὐτῷ. καὶ ταῦτα ὃ μόνον πράττων ἔχαιρεν, ἀλλὰ καὶ ἐνθυμέμενος ἠγάλλετο ὅτι αὐτὸς μὲν ἐν μέσαις ταῖς εὐφροσύναις ἀναστρέφοιτο· τὸν δὲ βάρβαρον ἑώρα, εἰ μέλλοι ἀλύπως βιώσεσθαι, συνελκυσέον αὐτῷ ἀπὸ περάτων τῆς γῆς τὰ τέρψοντα. εὐφρανον δὲ καὶ τάδε, ὅτι αὐτὸς μὲν ἦδει τῇ τῶν θεῶν καίλασκευῇ δυνάμενος ἀλύπως χρῆσθαι· τὸν δὲ ἑώρα φεύγοντα μὲν θάλπη, φεύγοντα δὲ φύχῃ δι' ἀδενειαν ψυχῆς, ἐκ ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ θηρίων τῶν ἀδενεσάτων βίον μιμέμενον. ἐκείνο γεμὴν πῶς ὃ καλὸν καὶ μεγαλόγνωμον, τὸ αὐτὸν μὲν ἀνδρὸς ἔργοις καὶ κλήμασι κοσμεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, κύνας τε πολλὰς θηρευτὰς καὶ ἵππους πολεμιστήριος τρέφοντα· Κυνίσκαν δὲ ἀδελφὴν ἔσαν πείσαι ἀρματοτροφεῖν, καὶ ἐπιδιδίξαι, νικώσης αὐτῆς, ὅτι τὸ θρέμμα τῷτο ἐκ ἀνδραγαθίας, ἀλλὰ πλῆστε ἐπί-

δειγμά ἐστι; τόδε γεμὴν πῶς οὐ σαφῶς
 πρὸς τὸ γενναῖον ἔγνων, ὅτι ἄρματι μὲν
 νικήσας τοὺς ἰδιώτας, ἔδδ' ὀνομαστότερος
 ἂν γένοιτο· εἰ δὲ φίλην μὲν πάντων μά-
 λιστα τὴν πόλιν ἔχοι, πλείους δὲ φίλους
 καὶ ἀρίστους ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν κέκτηται,
 νικῶν δὲ τὴν μὲν πατρίδα καὶ τὰς ἐταίρους
 εὐεργετῶν, τὰς δὲ ἀντιπάλους τιμωρόμενος,
 ὅτι ὄντως ἂν εἴη νικηφόρος τῶν καλλίστων
 καὶ μεγαλοπρεπεστάτων ἀγωνισμάτων, καὶ
 ὀνομαστότατος καὶ ζῶν καὶ τελευτήσας γέ-
 νοιτ' ἄν; ἐγὼ μὲν ἔν τοιαῦτα ἐπαινῶ Α-
 γησίλαον· ταῦτα γὰρ ἔχ' ὥσπερ εἰ θη-
 σαυρῶ τις ἐντύχοι, πλεσιώτερος μὲν ἂν
 εἴη, οἰκονομικώτερος δὲ ἔδδ' ἂν· καὶ εἰ νό-
 σι δὲ πολεμίοις ἐμπεσέσης κρατήσκειν,
 εὐτυχέστερος μὲν ἂν εἴη, στρατηγικώτε-
 ρος δὲ ἔδδ' ἂν· ὁ δὲ καρτερίᾳ μὲν πρω-
 τεύων, ἔνθα πονεῖν καιρὸς, ἀλκῇ δὲ, ὅπως
 ἀνδρείας ἀγών, γνώμῃ δὲ, ὅπως βελῆς ἔρ-
 γου, ἔστος ἔμοιγε δοκεῖ δικαίως ἀνὴρ ἀ-

γαθὸς πάντελως ἂν νομίζεσθαι. εἰ δὲ κα-
λὸν εὖρημα ἀνθρώποις σάθμη καὶ κανὼν
πρὸς τὸ ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι, καλὸν ἂν
μοι δοκεῖ ἡ Ἀγησιλάου ἀρετὴ παράδειγμα
γενέσθαι τοῖς ἀνδραγαθίαν ἀσκεῖν βου-
λομένοις. τίς γάρ ἂν ἢ θεοσεβῆ μιμέμε-
νος, ἀνόσιος γένοιτο· ἢ δίκαιον, ἄδικος· ἢ
σώφρονα, ὑβριστής· ἢ ἐγκρατῆ, ἀκραλής;
καὶ γὰρ δὴ οὐχ ὅπως ἐπὶ τῷ ἄλλων βα-
σιλεύειν, ὡς ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ ἀρχειν ἐμε-
γαλύνετο· ὅδ' ἐπὶ τῷ πρὸς τὰς πολε-
μίας, ἀλλ' ἐπὶ τῷ πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν
ἡγεῖσθαι τοῖς πολίταις. ἀλλὰ γὰρ μὴ,
ὅτι τετελευτηκὼς ἐπαινεῖται, τὸν ἐ-
νεκα θρήνον τίς τῶτον τὸν λόγον νομι-
σάτω, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐγκώμιον.
πρῶτον μὲν γὰρ ἅπερ ζῶν ἤκουε, ταῦ-
τα καὶ νῦν λέγεται περὶ αὐτοῦ· ἔπειτα
δὲ, τί καὶ πλέον θρήνον ἅπερ σιν, ἢ βίος τε
εὐκλεῆς καὶ θάνατος ὠραῖος; ἐγκωμίων δὲ
τί ἀξιώτερον, ἢ νῖκαι τε αἰ κάλλισται καὶ

ἔργα τὰ πλείους ἀξία; δικαίως δὲ ἂν
 ἐκεῖνός γε μακαρίζοιτο, ὅς εὐθύς μὲν ἐκ
 παιδὸς ἐραθεὶς τοῦ εὐκλεῆς γενέσθαι,
 ἔτυχε τέττ' μάλιστα τῶν καθ' ἑαυτόν·
 φιλοτιμώτατος δὲ πεφυκώς, ἀήττητος
 διετέλεσεν, ἐπεὶ βασιλεὺς ἐγένετο· ἀφι-
 κόμενος δὲ ἐπὶ τὸ μήκισον ἀνθρωπίνου
 αἰῶνος, ἀναμάρτητος ἐτελεύτησε καὶ πε-
 ρὶ τέττ' ὧν ἠγεῖτο, καὶ πρὸς ἐκείνους οἷς
 ἐπολέμει. βέλομαι δὲ καὶ ἐν κεφαλαίοις
 ἐπανελθεῖν τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, ὥς ἂν ὁ
 ἔπαινος εὐμνημονεσέρωσ' ἔχοι. Ἀγησί-
 λαος μὲν ἱερὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς πολεμίοις ἐ-
 σέβeto, ἠγόμενος τὰς θεὰς ἔχ' ἥττον ἐν
 τῇ πολεμίᾳ χρῆναι, ἢ ἐν τῇ φιλίᾳ συμ-
 μάχης ποιεῖσθαι· ἱκέτας δὲ θεῶν οὐδὲ
 ἐχθροὺς ἐβιάζετο, νομίζων ἄλογον εἶναι
 τὰς μὲν ἐξ ἱερῶν κλέπτοντας, ἱεροσύνας
 καλεῖν· τὰς δὲ βωμῶν ἱκέτας ἀποσπών-
 τας, εὐσεβεῖς ἠγεῖσθαι. ἐκεῖνος γεμῆν
 ὕμνων ὅπου ἔληγεν, ὥς τὰς θεὰς οἶοιτο

ἔδεν ἥτιον ὁσίοις ἔργοις ἢ ἀγνοῖς ἱεροῖς
ἠδεοθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ ὁπότε εὐτυχοίη,
ἐκ ἀνθρώπων ὑπερεφρόνει, ἀλλὰ θεοῖς
χάριν ἠδεῖ καὶ θαρρῶν πλείονα ἔθυσεν,
ἢ ὀκνῶν ἠύχετο· εἰδισο δὲ φοβούμε-
νος μὲν, ἱλαρὸς φαίνεσθαι, εὐτυχῶν δὲ,
πρᾶος εἶναι. τῶν γέμῃν φίλων οὐ τὸς
δυνατωτάτους, ἀλλὰ τοὺς προθυμοτά-
τους μάλισα ἠσπάζετο· ἐμίσει δὲ οὐκ
εἰ τις κακῶς πάχων ἠμύνετο, ἀλλ' εἰ
τις εὐεργετούμενος ἀχάριστος φαίνοιτο·
ἔχαιρε δὲ τοὺς μὲν αἰχροκερδεῖς πένη-
τας ὄρων, τὸς δὲ δικαίους πλεσίους ποιῶν·
βυλόμενος τὴν δικαιοσύνην τῆς ἀδικίας
κερδαλεωτέραν καθιστάναι. ἥσκει δὲ ἔξο-
μιλεῖν μὲν παντοδαποῖς, χρῆσθαι δὲ
τοῖς ἀγαθοῖς. ὁπότε δὲ φερόντων ἢ ἐ-
παινόντων τινὰς ἀκῆοι, οὐχ ἥτιον ὦρετο
καταμανθάνειν τῶν λεγόντων τρόπους,
ἢ περὶ ὧν λέγοιεν. καὶ τὸς μὲν ὑπὸ φίλων
ἐξαπατωμένους οὐκ ἔφεγε, τοὺς δὲ ὑπὸ

πολεμίων, πᾶμπαν κατεμέμφετο. καὶ τὸ μὲν ἀπιστοῦντας ἔξαπατᾶν, σοφὸν ἔκρινε, τὸ δὲ πιστεύοντας, ἀνόσιον. ἐπαινούμενος δὲ ἔχαιρεν ὑπὸ τῶν καὶ ψέγειν ἐθελόντων τὰ μὴ ἀρεστά· καὶ τῶν παρρησιαζομένων οὐδένα ἠχθραине· τοὺς δὲ κρυφινός ὥσπερ ἐνέδρας ἐφυλάττετο. τῆς γεμῆν διαβόλος μᾶλλον ἢ τῆς κλέπττας ἐμίσει, μείζω ζημίαν ἠγούμενος φίλων ἢ χρημάτων σερίσκεσθαι. καὶ τὰς μὲν τῶν ἰδιωτῶν ἀμαρτίας πρᾶως ἔφερε, τὰς δὲ τῶν ἀρχόντων μεγάλας ἤγε· κρίνων, τοὺς μὲν ὀλίγα, τοὺς δὲ πολλὰ κακῶς διατιθέναι. τῇ δὲ βασιλείᾳ προσήκειν ἐνόμισεν ἔραδιουργίαν, ἀλλὰ καλοκαγαδίαν. καὶ τῷ μὲν σῶματι εἰκόνα σήσαθαι ἀπέχετο, πολλῶν αὐτῷ τῷτο δωρεῖσθαι θελόντων· τῆς δὲ ψυχῆς ἐδέποτε ἐπαύετο μνημεῖα διαπνούμενος· ἠγούμενος τὸ μὲν, ἀνδριαντοποιῶν, τὸ δὲ, αὐτῷ ἔργον εἶναι· καὶ τὸ

μὲν, πλουσίων, τὸ δὲ, τῶν ἀγαθῶν.
χρήμασι γεμὴν ἔ μόνον δικαίως, ἀλλὰ
καὶ ἐλευθερίως ἐχρῆτο· τῷ μὲν δικαίως
ἀρκεῖν ἡγούμενος τὸ ἑᾶν τὰ ἀλλότρια,
τῷ δὲ ἐλευθερίῳ καὶ τῶν ἑαυτοῦ προσ-
ωφελητέον εἶναι. αἰεὶ δὲ δεισιδαίμων ἦν,
νομίζων τὴν μὲν καλῶς ζῶντας, οὐπω
εὐδαίμονας· τοὺς δ' εὐκλεῶς τετελευτή-
κότας, ἤδη μακαρίους. μείζω δὲ συμφο-
ρὰν ἔκρινε τὸ γιγνώσκοντα, ἢ ἀγνοῶντα,
ἀμελεῖν τῶν ἀγαθῶν· δόξης δὲ ὑδεμιάς
ἦρα, ἥς οὐκ ἐξεπόνει τὰ ἴδια· μετ' ὀλί-
γων δέ μοι ἐδόκει ἀνθρώπων οὐ καρτε-
ρίαν τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' εὐπάθειαν νομί-
ζειν. ἐπαινούμενος γοῦν ἔχαιρε μᾶλλον
ἢ χρήματα κτώμενος. ἀλλὰ μὴν ἀν-
δρείαν γε τὸ πλεον μετ' εὐβουλίας ἢ με-
τὰ κινδύνων ἐπεδείκνυτο· καὶ σοφίαν ἔρ-
γω μᾶλλον ἢ λόγῳ ἥσκει. πρᾶτότατος
γεμὴν φίλοις ὢν, ἐχθροῖς φοβερώτατος
ἦν· καὶ πόνοις μάλιστα ἀντέχων, ἐταί-

ροις ἥδις αὐτῷ ὑπέεικε, καλῶν ἔργων μᾶλλον ἢ τῶν καλῶν σωμάτων ἐπιθυμῶν. ἐν γεμῆν ταῖς εὐπραξίαις σωφρονεῖν ἐπιστάμενος, ἐν τοῖς δεινοῖς εὐδαρσῆς ἐδύνατο εἶναι. καὶ τὸ εὐχάρι οὐ σκώμμασιν, ἀλλὰ τρόπῳ ἐπετήδευε· καὶ τὸ μεγαλόφρον οὐ σὺν ὕβρει, ἀλλὰ σὺν γνώμῃ ἐχρήτο. τῶν γοῦν ὑπεραύχων καταφρονῶν, τῶν μετρίων ταπεινότερος ἦν· καὶ γὰρ ἐκαλλωπίζετο τῇ μὲν ἀμφὶ τὸ σῶμα φαυλότητι, τῷ δὲ ἀμφὶ τὸ σθένος κόσμῳ, τῷ δὲ αὐτὸς ὡς ἐλαχίστων δεῖσθαι, τῷ δὲ τῆς φίλης ὡς πλεῖστα ὠφελεῖν. πρὸς δὲ τούτοις, βαρύτατος μὲν ἀνταγωνιστὴς ἦν, κουφότατος δὲ, κρατήσας· ἐχθροῖς μὲν δυσεξαπότητος, φίλοις δὲ εὐπαραπιστότατος· αἰεὶ δὲ τιθεὶς τὰ τῶν φίλων ἀσφαλῶς, αἰεὶ ἀμαυροῦν τὰ τῶν πολεμίων ἔργον εἶχεν. ἐκείνους οἱ μὲν συγγενεῖς φιλοκηδεμόνα ἐκάλουν· οἱ δὲ χρώμενοι, ἀπρο-

φάσιζον· οἱ δὲ ὑπουργήσαντές τι, μνή-
 μονα· οἱ δὲ ἀδικούμενοι, ἐπίκουρον· οἱ γε-
 μὴν συγκινδυνεύοντες, μετὰ Θεοῦς σω-
 τῆρα. δοκεῖ δὲ ἔμοιγε καὶ τόδε μόνος
 ἀνθρώπων ἐπιδεῖξαι, ὅτι ἡ μὲν τοῦ σώ-
 ματος ἰσχύς γηράσκει, ἡ δὲ τῆς ψυχῆς
 ῥώμη τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀγήρατός ἐ-
 σιν. ἐκεῖνος γοῦν οὐκ ἀπέῤῥιπε μεγάλην
 καὶ καλὴν ἐφιέμενος δόξαν, ἕως τὸ σῶ-
 μα φέρειν ἠδύνατο τὴν τῆς ψυχῆς αὐ-
 τοῦ ῥώμην. τοιγαροῦν ποίας οὐ νεότη-
 τος κρεῖττον τὸ ἐκείνου γῆρας ἐφάνη;
 τίς μὲν γὰρ τοῖς ἐχθροῖς, ἀκμάζων,
 οὕτω φοβερός ἦν, ὥς Αἰγισίλαος, τὸ μή-
 κισον τοῦ αἰῶνος ἔχων; τίνας δὲ ἐκπο-
 δὼν γενομένου μᾶλλον ἠόθησαν οἱ πο-
 λέμιοι, ἢ Αἰγισιλάου, καίπερ γηραιοῦ
 τελευτήσαντος; τίς δὲ συμμάχοις θάρ-
 σος παρέχεν, ὅσον Αἰγισίλαος, καίπερ
 ἤδη πρὸς τῷ τέρματι τοῦ βίου ὢν; τί-
 να δὲ νέον οἱ φίλοι πλέον ἐπόθησαν, ἢ

Αγησίλαον γηραιὸν ἀποθανόντα; οὐ-
 τω δὲ τελέως ὁ ἀνὴρ τῇ πατρίδι ὠφέ-
 λιμος ὢν διεγένετο, ὥς καὶ τετελευτη-
 κὼς ἤδη, ἔτι μεγαλείως ὠφελῶν τὴν πό-
 λιν εἰς τὴν αἰδίον οἴκησιν κατηγάγετο·
 μνημεῖα μὲν τῆς ἑαυτῷ ἀρετῆς ἀνὰ πᾶ-
 σαν τὴν γῆν κτησάμενος, τῆς δὲ βασι-
 λικῆς ταφῆς ἐν τῇ πατρίδι τυχών.



Τ Ε Λ Ο Σ.

XENOPHONTIS

O R A T I O

DE AGESILAO.

NOVI quidem non esse facile laudem Agesilai virtute ac gloria dignam scribere; nihilo tamen minus *erit mihi hoc* conandum: non enim recte se res habuerit si, quod vir perfecte bonus fuerit, idcirco ne minores quidem consequatur laudes. de ipsius certe quidem generis nobilitate quid majus et honestius dicere quisquam possit, quam quod hoc etiam tempore commemoratur quotus inter celebres majores *suos* ab *ipso* Hercule fuerit, eosque non privatos, sed reges *ortos* ex regibus? at vero ne hac quidem in parte eos quisquam increpare possit, quod reges sane fuerint, at urbis obscurae: sed quemadmodum eorum genus *inter alia* patriae ornatiss-

simum *est*, sic et urbs *ipsa* in Graecia maxime *est* illustris: adeo ut non inter secundos primas obtinuerint, sed inter principes principe loco fuerint. hanc porro ob causam aequum etiam *est* una et patriam et genus ipsius laudare: quippe nunquam civitas invidia mota quod *alios* honoribus anteerent, eorum imperium evertere adgressa est; et reges nunquam maiora concupivêre, quam ferrent conditiones, quibus initio regnum acceperant. itaque nullum fane aliud imperium reperitur, quod sine distractione perduravit, neque democratia, neque oligarchia, neque tyrannis, neque regnum; hoc vero solum permanet regnum perpetuum. Agesilaum autem, antequam imperio potitus esset, dignum regno fuisse habitum, haec sunt indicia. nam cum Agis rex vivendi finem fecisset, contententibus de imperio Leotychida, ut Agidis filio, Agesilao, ut Archidami, ubi civitas *ipsa* Agesilaum magis irreprehensum tum genere tum virtute iudicasset,

hunc regem constituit. atqui potentissima in urbe praemio pulcherrimo dignum a *viris* optimis iudicatum fuisse, qualibus amplius indiget argumentis utique ejus, *quae in eo eluxit*, antequam imperaret, virtutis? quas vero res in regno *suo* perfecerit, jam commemorabo: nam rebus gestis etiam mores ipsius pulcherrime fore declaratos arbitror. Agesilaus itaque regnum, adhuc juvenis, consequutus est. cumque recens imperio potitus esset, nuntiatum fuit Persarum regem multas tum navales tum pedestres copias, tanquam in Graecos *invasurum*, cogere. quibus de rebus cum Lacedaemonii ac focii deliberarent, pollicitus est Agesilaus se, si triginta Spartiatis ipsi darent, bis mille Neodamodes, fociorum agmen ad sex millia, trajecturum in Asiam, operamque daturum ut pacem faceret, vel, si bellum gerere mallet barbarus, *tanta* ei negotio exhibiturum, ut ei exercitum contra Graecos ducere non vacaret. confestim multi certe quidem vehe-

menter admirati sunt hoc ipsum quod, cum Persa antehac in Graeciam trajecisset, adversus eum vicissim trajicere concupisceret; tum quod invadendo potius quam sustinendo cum eo pugnare mallet; tum quod ita bellum gerere vellet, ut ejus potius, quam Graecorum, facultates absumeret: omnium autem pulcherrimum *esse* judicabatur, quod non de Graecia, sed de Asia certamen institueret. posteaquam autem sumptis copiis *domo* enavigasset, quonam quis modo clarius demonstrare possit, qua ratione munus imperatorium obivit, quam si res ipsas, quas gessit, enarraverit? hoc igitur in Asia primum fuit *ejus* facinus: Agesilao jusjurandum dederat Tissaphernes, si inducias pangeret, donec nuntii, quos ad regem miserat, redirent, effecturum se ipsi ut urbes Graecae in Asia *sitae* sui juris esse permetterentur: Agesilaus vicissim juraverat inducias se sine dolo servaturum, tribus mensibus ad rem conficiendam definitis. et Tissaphernes quidem si-

dem jurejurando firmatam mox fefellit: nam profacienda pace, magnum, praeter eum quem prius habuit, exercitum a rege arcessebat: at Agesilaus, tametsi haec animadverteret, nihilominus in induciis perstitit. quamobrem mihi primum hoc praeclare perfecisse videtur, quod cum Tissaphernem perjurum palam ostendisset, suspectam omnibus fidem ejus reddidit; seipsum contra cum primo jusjurandum constanter observare demonstrasset, deinde foedera minime violare, effecit ut omnes tam Graeci quam barbari fidentibus animis cum eo, si quid vellet, paciscerentur. ubi vero Tissaphernes elatus animo ob exercitum qui *ad se* descenderat, bellum Agesilao denuntiavit, ni Asia excederet, caeteri quidem socii, et Lacedaemonii qui aderant, vehementer contristati palam adparebant, quod copias, Agesilao quae aderant, regis adparatu minores esse putarent: at Agesilaus hilari admodum vultu legatos Tissapherni renuntiare jussit, ha-

bere se magnam ipsi gratiam, quod perjurio usus ipse quidem deos hostes sibi parasset, Graecis vero belli socios effecisset. dein militibus mox edixit, ad expeditionem uti se accingerent; et urbibus, ad quas ipsum in Cariam exercitum educentem accedere necesse erat, ut forum rerum venalium sibi pararent, denuntiavit. praeterea mandavit et Ionibus et Aeolensibus et Hellespontiis ut Ephesum ad se mitterent eos, qui secum essent militaturi. et Tissaphernes quidem, tum quod Agesilaus ab equitatu non esset instructus, et Caria equitatu minus esset apta, tum quod eum ob fraudem succensere sibi putaret, eum revera ratus ad ipsius domum in Cariam irrupturum, universum peditatum eo transmisit, equitatum vero in Maeandri planitiem circumduxit, cum existimaret posse se Graecos equitatu proculcare, priusquam ad *loca* equitibus incommoda pervenirent: Agesilaus autem, omisso in Cariam itinere, statimque in contrariam partem conver-

fo, in Phrygiam pergebat; et occurrentes in itinere copias adsumens *secum* ducebat, et urbes in potestatem suam redigebat, cumque *illuc* praeter expectationem irrupisset, permagnas opes cepit. atque hoc certe *viro* dignum artis imperatoriae perito perfecisse videbatur, quod, posteaquam bellum esset denuntiatum, et ex eo dolo uti fas et jus esset, Tissaphernem puerum dolo declaravit, et amicos prudenter hac re locupletasse visus est. nam cum omnia, propterea quod magnae opes captae essent, vili pretio venderentur, amicos ut emerent praemonebat, aiens se cito exercitu *secum* deducto ad mare descensurum: manubiarum vero venditoribus imperavit ut scriberent quanti quid emerent, et res *illis* traderent: adeo ut ejus amici, cum nihil prius persolvissent, neque publicae rei detrimentum intulissent, facultates permagnas universi consequerentur. praeterea cum transfugae, ut assolet, ad regem perfecti viam ad opes *intervertendas* com-

monstrare vellent, curam adhibebat ut etiam *opes* eae ab amicis caperentur; quo simul *illi* locupletarentur, simul illustriores fierent. has certe quidem ob causas multos amicitiae suae studiosos reddidit. cum autem intelligeret regionem quidem vastatam et desolatam non posse diu exercitum sustinere, eam vero quae habitaretur, et fereretur, alimentum perenne suppeditare posse, curae illi erat, ut non vi tantum adversarios in potestatem *suam* redigeret, sed etiam lenitate *ad* se adliceret. atque *adeo* militibus quidem saepe praecipiebat, ut captivos non ut reos injuriarum plecterent, sed ut homines custodirent; saepe etiam, quoties castra mutabat, si animadverteret parvos a mercatoribus puerulos *esse* relictos, (quos *sane* multi vendebant, propterea quod existimarent eos *se* ferre et nutrire non posse) horum quoque curam agebat, ut aliquo deportarentur: si qui porro captivi ob senectutem relinquerentur, *idoneis* praecepit ut eorum curam agerent, ut ne-

que a canibus neque a lupis discerperentur: adeo ut non tantum illi qui haec audiebant, sed ipsi etiam captivi benevolo in eum animo redderentur. quascunque vero civitates *ad se* adtraheret, eis adimebat ministeria *omnia* quaecunque servi dominis praestant, et *ea* injungebat in quibus *homines* liberi magistratibus parent: et moenia *quaedam* vi inexpugnabilia suam in potestatem humanitate redigebat. cum vero campestribus in locis ne in Phrygia quidem militare posset, propter equitatum Phranabazi, visum est ei copias *quasdam* equestres comparandas esse, ut ne fugitivi more ei bellandum esset. itaque ditissimos *quosque* iis in urbibus, qui equos alerent, delegit. praedixit etiam futurum ut, quicumque suppeditaret equum et arma et spectatae virtutis virum, immunis esset a militia: atque ita effecit ut *haec* quisque libenter quaereret. urbes item designavit, e quibus equites parandi essent, quod existimaret ex illis urbibus, quae e-

quorum forent altrices, mox etiam in re equestri maxime animosos *quosdam* orituros. hoc certe etiam admirabiliter fecisse visus est, quod equitatum sibi comparaverit, *idemque* statim et viribus valeret et *rebus gerendis* esset strenuus. posteaquam ver adpetiisset, copias omnes ad Ephesum coëgit; quas cum etiam exercere vellet, praemia proposuit tum equestribus turmis, quaecunque peritissime equitaverit, tum gravis armaturae cohortibus, quaecunque corporibus forent optimae comparatis: peltastis quoque et sagittariis praemia proposuit, quicumque egregie praestare viderentur *ea*, quae ad *ipsorum* pertinerent officium. secundum haec videre erat gymnasia plena viris sese exercentibus, hippodromum, equitibus equos agitantibus, jaculatores autem et sagittarios ordinibus in versum porrectis incedentes. sed et totam urbem, in qua erat, spectatu dignam effecit: nam forum omnis generis armis et equis venalibus plenum erat; et fabri aerarii

et fabri lignarii, et fabri ferrarii et futores et pictores, arma bellica parabant omnes: adeo ut urbem revera belli officinam esse putasses. porro animo aliquis esse confirmato potuisset illa quoque intuitus, Agesilaum *utique* primum, deinde milites etiam caeteros coronatos *esse*, cum e gymnasiis exirent, et coronas Dianae suspendere: nam ubi viri deos venerantur, et munera exercent bellica, et ad obedientiam praefectis praestandam meditantur, quî non consentaneum *est* ibi cuncta spe bona esse plena? cum item existimaret contemptum *hostium* robur quoddam *animi* ad pugnandum excitaturum, praeconibus edixit ut captos a praedonibus barbaros venderent nudos. itaque milites, cum albos quidem eos cernebant, propterea quod se nunquam *vestibus* exuerent, sed pingues nullisque laboribus exercitos, propterea quod vehiculis semper uterentur, bellum *hoc* non aliud fore putarunt, atque si cum foeminis pugnandum esset. prae-

dixit hoc quoque militibus, *nimirum* eos se via maxime compendiaria mox ducturum ad optimas regionis partes, ut jam inde sic corpora sua praepararent animumque, quasi pugnaturi. verum Tissaphernes haec eum *ideo* dicere putavit, quod rursus *ipsum* decipere vellet, *eumque* adeo jam in Cariam impetum revera facturum. itaque peditatum, quemadmodum prius *factum erat*, in Cariam traduxit, et equitatum in Macandri planitie constituit. at Agesilaus non mentitus est, sed, sicut praedixerat, Sardianum statim in tractum profectus est: cumque triduum per loca in quibus nulli erant hostes progredieretur, commeatum multum exercitui suppeditabat: die quarto venerunt hostium equites. atque dux *eorum* impedimentorum praefecto praecepit, ut Pactolo amne trajecto castra metaretur: ipsi vero Graecorum adsectatores ad praedam rapiendam dispersos conspicati, ex eis multos interfecerunt. *id* cum animadvertisset Agesilaus, equites *suis* opem

ferre iussit. Persae contra ubi auxilia viderunt, *in unum* confluxerunt *locum* et universas equitum turmas *iis* instructas opposuerunt. ibi tum Agesilaus, cum intelligeret peditatum hostibus necdum adesse, sibi vero nihil eorum *quae ad bellum* parata erant deesse, opportunum pugnae, si posset, conferendae tempus duxit. itaque caesis victimis, recta phalangem in equites adversus instructos ducebat, iussitque eos ex gravis armaturae militibus, qui ante *annos* decem pubertatem excefferant, secum una currere, atque peltaestis praecepit ut cursu praecederent: equitibus etiam denuntiavit ut impetum facerent, seque *adeo* totumque exercitum sequuturum *pollicitus*. et equitum quidem *impetum* exceperunt ex Persis *quotquot* erant fortes: at ubi simul omnia terribilia in eos invadebant, *se* inclinarunt, eorumque nonnulli in flumen deciderunt, alii in fugam se converterunt: *quos* insequuti Graeci etiam castra eorum capiunt. ac peltaestae quidem,

uti fit, ad praedam se convertebant: Agefilaus autem undique omnia tenens tum amica tum hostilia, castris *ea* circumdedit. cumque perturbari hostes audiisset, propterea quod alii alios de eo quod acciderat accusarent, confestim Sardes *exercitum* duxit: atque ibi simul quae circum urbem *erant* exurebat et vastabat, simul etiam edicto *praeconis voce promulgato* declarabat, ad se eos, qui libertatem desiderarent, tanquam auxiliatorem accedere *debere*: quod si qui Asiam *esse* suam existiment, ad liberandum *eam*, qui *cum illis* decernerent armatos adesse *dixit*. cum vero nemo adversus *eum* prodiret, absque metu sane deinceps exercitum ducebat, cum Graecos quidem, qui prius venerari *Persas* cogerentur, *ab iis ipsis* honore adfici, a quibus contumeliose tractati fuerant, videret; cum effecisset ut ii, qui deorum etiam honoribus frui voluissent, ne quidem intueri Graecos possent; cumque amicorum quidem agrum a vastatione tutum praestaret,

ex hostium vero *agro* fructus *tantos* perciperet, ut intra biennium decimam deo apud Delphos centum talentis ampliore consecraret. verum rex Persarum, arbitratus Tissaphernis culpa factum, quod res suae male procederent, misso Tithrauste, caput ei praecidit. secundum hoc res barbarorum magis etiam desperatae fiebant, Agesilai multo firmiores: nam ab omnibus nationibus legati de amicitia ineunda missi erant, multi etiam ad eum deficiebant, libertatis cupidi; adeo ut non jam Graecorum tantum, sed multorum etiam barbarorum dux esset Agesilaus. aequum vero *est* hinc etiam eum eximie admirari, qui cum permultarum in continente civitatum imperium obtineret, insulis item imperaret, (nam ei copias quoque navales adtribuerat civitas) cum et famae celebritate et potentia crevisset, nactusque esset potestatem multis pro arbitrio commodis utendi, ac praeterea, quod maxi-

mum *erat*, animo meditaretur speraretque futurum ut imperium everteret *illud*, quod prius Graeciae bellum intulerat, nihilominus harum rerum nullâ victus est; sed ubi ab iis, qui domi magistratus obtinebant, *nuntius* ei venisset, ut patriae opem ferret, parebat civitati, non aliter atque si *tunc* forte solus in Ephorum curia propter quinque *viros* constitisset; *ea re* apertissime declarans se neque terram universam patriae, neque *posterius* adquisitos amicis veteribus, nec turpia lucra nulloque cum periculo conjuncta honestis ac justis, quae periculum habeant, anteferre. quamdiu vero in imperio mansit, quî non etiam hoc regis laude digni facinus edidit, qui, cum civitates omnes, ad quas cum imperio *domo* enavigaverat, intestinis seditionibus laborantes accepisset, propterea quod rerum publicarum status mutati essent, posteaquam Atheniensium imperio finis impositus fuerat, perfecit ut absque exilio et caedibus, quamdiu ipse ade-

rat, concorditer perpetuo administrarentur et felices essent civitates? itaque Graeci in Asia *siti* discessum ejus non tanquam principis solum, sed etiam ut patris ac sodalis dolebant. ac tandem declarabant non fictum se studium praebuisse: quippe sponte cum eo profecti sunt ad ferendum Lacedaemoni suppetias, tametsi scirent sibi non adversus se deteriores esse pugnandum. et hic quidem rerum in Asia gestarum finis fuit. caeterum Hellespontum cum trajecisset, per easdem nationes iter faciebat, per quas Persarum rex ingenti cum exercitu: et quod iter in annum *totum* extraxerat barbarus, illud minori quam mensis spatio confecit Agesilaus: non enim in animum inducebat ut patriae serius adesset. posteaquam autem Macedonia peragrata, in Thessaliam pervenit, Larissaei, et Cranonii, et Scotusaei, et Pharsalii Boetorum socii, omnesque adeo Thessali, praeterquam quotquot eorum exules tunc forte erant, insequentes *eum* infestabant. ac ille qui-

dem prius copias agmine duxerat quadrato, cum partem equitum dimidiam a fronte, dimidiam a tergo haberet: verum ubi Theſſali extremos adorti itinere eum prohibebant, partem eorum qui primo *erant* in agmine, exceptis iis qui circa ipsum *erant*, ad agmen ultimum mittit. cumque acies altera aduersus alteram instructa conſisteret, Theſſali minus commode se praelio equestri cum gravis armaturae militibus congressuros arbitrati, conuerso agmine pedetentim abibant: at illi imprudenter admodum *eos* inſequebantur. Ageſilaus autem cum animadvertiſſet quae peccauerant utriue, equites qui circum ipsum erant admodum robustos mittit, *eos*que iubet tum aliis *id* denuntiare, tum ipsos totis viribus *hostes* perſequi, nec iis amplius se conuertendi poteſtatem dare. *eos* ut Theſſali praeter opinionem equos agitare viderunt, ex iis alii quidem se non conuerterunt, alii vero, se dum conuerrere conabantur, cum equos tranſverſos haberent, ca-

piebantur. Polycharmus vero Pharsalius equitum praefectus sese convertit, et dum *una* cum iis qui circum ipsum *erant* pugnabat, interfectus est. hoc autem ubi accidisset, fuga ingens facta fuit; adeo ut ex iis alii interirent, alii vivi caperentur; nec certe prius substitere, quam ad montem Anthracensium pervenissent. ac tunc quidem Agesilaus tropaeum statuit inter Prantem et Nanthacium, atque mansit ibi, valde facinore delectatus, quod eos, qui se maxime ob rem equestrem efferebant, eo cum equitatu vicisset, quem ipse instituerat: postridie Achaicis Pthiae montibus superatis, reliquum jam totum *iter* per *regionem* amicam fecit ad Boeotorum fines. ibi cum in acie adversus *se* instructa consistentes reperisset Thebanos, Athenienses, Corinthios, Argivos, Aenianas, Euboeos, et Locros utrosque, nihil cunctatus est, at aciem contra aperte instruebat, cum moram Lacedaemoniorum et dimidiam *alterius* partem haberet, ex fociis au-

tem, *qui iis in locis habitant*, Phocenses et Orchomenios solos, caeterasque, quas ipse ducebat, copias. nec jam hoc dicturus sum, quod cum multo pauciores, multo deteriores haberet, nihilominus conflixerit; (nam si haec dicam, Agesilaum mihi videar amentem declarare, ac me ipsum stultum, si *hominem* laudem temere rebus de maximis periclitantem) sed hoc in eo potius admiror, quod multitudinem hostium numero non minorem comparaverit, et sic armis instruxerit, ut omnia *merum* aes, omnia *mera* purpura viderentur. id etiam operam dederat, ut milites labores perferre possent: quin et animos eorum *tanta* impleverat elatione, ut ad pugnandum adversus quoscunque opus foret idonei essent: praeterea contentionem mutuam inter suos excitaverat, ut eorum singuli praestantissimos se palam praeberent. spe porro impleverat omnes, omnibus multa cessura bona, si viros se fortes praestarent: quippe existimabat *exercitum* ex ejusmodi hominibus *conflatum*

promptissime cum hostibus pugnaturum: nec sane haec eum fefellit opinio. pugnam quoque narrabo; etenim *talis* fuit, qualis alia nostro aevo nulla. nam incampum apud Coroneam conveniunt, Agesilaus quidem cum suis a Cephisso, Thebani vero cum suis, ab Helicone. videbant autem phalanges utrinque suas admodum *in praelio committendo* pares; propeque etiam equites ex utraque parte numero pares erant. Agesilaus *cornu* dextrum sui tenebat *exercitus*, in laevo ejus postremi erant Orchomenii. contra Thebani ipsi in dextro erant *cornu*, Argivi laevum eorum tenebant. ac *iis* congregredientibus, primum quidem ab utraque parte magnum erat silentium: cum vero a se invicem stadii circiter spatio abessent, Thebani clamore sublato cursu ad manus conferendas ferebantur. at ubi tria inter utrosque adhuc essent plethra, ab Agesilai phalange adversi currebant, quos Herippidas ducebat. erant autem ii ex illis *alii* qui domo secum in expeditionem fuerant profec-

ti, pars de iis qui Cyrum sequuti fuerant, et Iones et Aeolenses et Hellepontii *his* vicini: atque hi omnes illorum erant *in numero* qui una excucurrerunt; ac ad hastam cum venissent, *cornu* sibi oppositum in fugam vertērunt. Argivi quidem illorum impetum, qui apud Agesilaum erant, non sustinuerunt, sed ad Heliconā fugā se receperunt; atque ibi tum ex peregrinis *militibus* nonnulli Agesilaum jam coronabant; at ei quidam nuntiat Thebanos, perruptis Orchomeniis, in impedimentis versari. itaque in eos phalangem statim evolutam ducebat; Thebani contra cum socios *suos* ad Heliconā fugisse viderent, quod ad suos elabi vellent, fortibus animis *eo* tendebant. hīc Agesilaum sane fortem adpellare sine controversia licet; verum tutissima certe non elegit. nam cum, dimissis illis qui elabi conabantur, sequi posset et ultimos capere, non hoc fecit, sed adversa fronte cum Thebanis conflixit: atque *adeo* collis clypeis impellebantur, pugnabant, inter-

ficiebant, interficiebantur. ac nullus quidem *excitatus* erat clamor, neque tamen *erat* silentium; sed ejusmodi quidam sonus, qualem ira praeliumque posset efficere. tandem, Thebanorum alii ad Heliconem elabuntur, multi dum abscedunt occubuerunt. posteaquam autem victoria cessit Agesilao, et ipse vulneratus ad phalangem adlatus est, quidam ex equitibus cum *eo* adequitassent, ei dicunt ex hostibus octoginta armatos esse sub templo; quidque *de his* faciendum esset, interrogabant. ille vero, quam multis adfectus erat ab omni corporis parte vulneribus *iisque* omnis generis armis *inflictis*, non tamen numinis obliviscebatur, sed imperabat uti copiam eis facerent abeundi quo vellent, nec laedere *eos* sinebat *quam*; equitibus etiam *qui* circum ipsum *erant* praecepit ut *eos* deducerent, donec ad *locum* tutum pervenissent. finito vero praelio videre erat *illo in loco*, ubi pugnam inter se conferuerunt, terram sanguine perfusam, cadavera tam

amica quam hostilia inter se jacentia, clypeos disruptos, hastas confractas, pugiones vaginis nudos, partim humi, partim in corporibus, partim *ipsis* adhuc in manibus. ac tum quidem (etenim *diei* jam vesper erat) tractis hostium cadaveribus intra phalangem, coenam sumpserunt et quieti se dederunt: *postridie* autem mane Gylum polemarchum exercitum instruere jussit et tropaeum statuere, omnes etiam coronis dei in honorem se redimire, et tibicines cunctos tibiis canere. atque haec quidem illi fecerunt; at Thebani praecone misso petebant ut per inducias cadavera sepelirent. itaque fiunt induciae, ac domum Agesilaus discedit, cum mallet domi potius ex institutis *patriae* imperare, ex *iisdem* institutis imperio subjici, quam in Asia maximus esse. deinde vero cum animadvertisset Argivos rebus frui domesticis, Corinthumque *ipsorum* ditioni adjecisse, et bello delectari, expeditionem adversus eos suscipit; cumque omnem eorum agrum vastasset, mox

inde superatis angustiis ad Corinthum *progressus*, muros Lechaeum usque pertinentes capit; et patefactis Peloponnesi portis, domum ita demum reversus ad Hyacinthia, quo constitutus erat loco a chori magistro, paeana deo una *cum aliis* absolvebat. post haec cum intelligeret Corinthios omnia pecora in Piraeo servare, ac maximum *quiddam* duceret quod hac Boeoti e Creusi profecti facile se cum Corinthiis conjungerent, Piraeum versus copias ducit. cum autem *Piraeum* multis custodiri videret, quasi civitas ad deditionem spectaret, a prandio motis castris ad urbem pergebat. cum autem animadvertisset sub noctem e Piraeo *custodes* omnibus viribus in urbem opis ferendae causa se contulisse, prima luce converso itinere, Piraeum capit, quem a praesidio desertum offenderat; atque tum alia quae in eo erant capit, tum castella quae *isthic* instaurata fuerant: haec autem cum fecisset, domum discessit. post haec cum Achaei animis essent ad societatem

inclinatis, et ut secum in Acarnaniam expeditionem susciperet orarent, Acarnanesque *eos in viarum* angustiiis adgrederentur, occupatis per levis armaturae milites superioribus locis, pugnam *cum eis* conferit: ac cum ex iis multos interfecisset, tropaeum statuit; neque prius finem fecit, quam Achaeis Acarnanas et Aetolos et Argivos amicos, sibi ipsi socios etiam reddidisset. ubi vero hostes pacis cupidi legatos *qui eam peterent* miserunt, Agefilas paci refragatus est, donec civitates coëgisset ut eos ex Corinthiis et Thebanis, qui ob Lacedaemonios exulabant, domum reducerent. deinde ex Phliasiiis etiam eos, qui ob Lacedaemonios exulabant, reduxit, cum expeditionem adversus Phliuntem ipse suscepisset. quod si quis haec alia quadam ratione vituperat, certe tamen prae amicorum *sociorumve* studio gesta fuisse constat. etenim cum ex Lacedaemoniis quosdam *qui Thebis erant* adversarii necassent, ut iis etiam succurreret adversus Thebas exerci-

tum ducit. cumque fossis omnia val-
lisque *in terram depactis* munita repe-
risset, superatis Cynocephalis ad ur-
bem usque vastabat agrum, facta The-
banis pugnae copia tam in planitie
quam in montibus, si *pugnare* vellent.
rursum anno quoque sequenti adver-
sus Thebas exercitum duxit; et supera-
tis vallis fossisque ad Solum, reliquas
Boeotiae partes vastabat. et haecenus
quidem ipse communiter cum civita-
te prospera usus est fortuna: quicun-
que vero deinceps casus adversi acci-
derunt, nemo *eas* Agesilai ductu acci-
disse dixerit. ubi autem, apud Leuc-
tra calamitate ab iis accepta, amicos
et hospites ipsius Tegeae necare coe-
perunt adversarii cum Mantinensi-
bus, Boeotis jam omnibus et Arcadi-
bus et Eleis inter se consociatis, mo-
ram *unam* in expeditionem educit, ex-
istimantibus multis longo tempore
Lacedaemonios ex ipsorum *agro* non
egressuros: cumque vastasset regio-
nem eorum qui amicos *ipsius* occide-
rant, ita demum rursus domum discef-

fit. deinde vero Arcadibus omnibus et Argivis, et Eleis, et Boeotis, et Phocensibus cum iis, et utrisque Locris, et Thessalis, et Aenianibus, et Acarnanibus et Euboeis, adversus Lacedaemona cum exercitu progressis, cum servi praetera multaeque civitates finitimae defecissent, ac Spartiatarum non pauciores in *commisso* apud Leuctra praelio fuissent interemti, quam superessent, nihilominus urbem tutatus est, quanquam sine muris esset: cum non eo quidem, ubi hostes rebus omnibus superiores fuerint, *suos* educeret, sed ubi cives superiores futuri erant, fortiter instructos teneret; quippe quod existimaret, in spatiosum si *quem* locum egrederetur, undique cingi *se* posse, sin angustis et superioribus in locis permaneret, rebus omnibus superiorem *se* futurum. cum vero exercitus discessisset, quidni dixerit aliquis eum ita se gessisse, ut virum se bonum praeberet? nam cum senectus eum a militia tam pedestri quam equestri jam arceret, ac civitatem pe-

cuniis indigere cerneret, si quem vellet focium habere, harum ipse parandarum onus in se recepit. et quaecunque quidem poterat, domi manens moliebatur; quaeque pro occasione *data* erant *facienda*, adgredi non gravabatur: neque erubescibat, modo civitati profuturus esset, pro imperatore legatus exire. veruntamen in legatione *ipsa* magni imperatoris exsequutus est munera. nam cum Autophradates Ariobarzanen, qui *eius* erat focius, apud Assum obsideret, Agesilaum veritus, fuga *inde* abivit: Cotys item cum Sestum obsideret, Ariobarzanis quod adhuc erat *oppidum*, et ipse solutâ obsidione discessit; adeo ut non sine causa tropaeum ei ob hostes *superatos* etiam ex legatione statutum fuerit. porro cum Mausolus mari centum navibus utrumque locum hunc obsideret, non item metu adductus, sed suasu, domum cum classe discessit. res certe dignas admiratione gessit: nam et illi qui ab eo se beneficio adfectos putabant, et qui fugiebant eum, utrique

pecunias *ei* dabant. celeriter autem et Mausolus cum ob pristinum *suum* cum Agesilao hospitium pecunias Lacedaemoni utendas dedisset, eum dimisere domum, addito comitatu magifico. postea vero annos jam ferme octoginta natus erat: cumque animadvertisset, regem Aegyptiorum Persae bellum inferre cupere, et multos pedites, multos equites, multas pecunias habere, libenter *illum* se arcescere audivit, praesertim, quod ducis *ei* munus polliceretur. existimabat enim eadem profectioe se gratiam Aegyptio pro collatis in Lacedaemonem beneficiis relaturum, Graecosque in Asia *sitos* rursus liberaturum, ac Persae poenam irrogaturum tum ob *injurias* antea factas, tum quod eo tempore se socium esse professus, Messenen *Lacedaemonios* dimittere jussisset. posteaquam vero ille, qui *eum* arcessiverat, ducis ei munus non adtribuebat, Agesilaus, ut qui maxime *fuerat* deceptus, quid faciendum esset cogitabat. hinc ex Aegyptiis primum ii, qui seorsum

militabant, a rege deficiunt; deinde et alii omnes eum deseruerunt. atque ipse quidem metu permotus, Sidonem Phoeniciae *urbem* fuga se recepit: at Aegyptii, commota inter ipsos seditione, reges duos creant. ibi tum Agesilaus, qui futurum intelligeret ut, si neutri opitularetur, Graecis neuter stipendium solveret, neuter *rerum venalium* forum suppeditaret, et utercunque superior evaderet, is hostis esset; si alteri opitularetur, is, quod beneficium acceperat, ceu par *esset*, amicus esset; facto demum iudicio uter Graecorum magis studiosus esse videretur, cum hoc in bellum profectus, Graecorum *illum* osorem praelio victum capit, alterum *in regno* constituit; *eumque* cum Lacedaemoni amicum fecisset, multasque pecunias accepisset, domum tandem *inde* navigat, quamquam media hyeme, *idcirco* festinans ne sequenti aestate civitas foret adversus hostes otiosa. et haec quidem certe de iis rebus dicta sunt, quarum erant plurimi testes dum ab eo gestae e-

rant: nam res ejusmodi argumentis non egent, sed *eas* tantum in memoriam revocare sat est, ac statim fidem merentur. jam vero virtutem, ejus *quae fuerat* in animo, indicare conabor, quâ res hasce gerebat, et honesta diligebat omnia, et turpia omnia *a se* avertebat. Agesilaus utique ita res divinas venerabatur, ut etiam hostes unumquodque ejus jusjurandum ejusque foedera majorem mereri fidem arbitrarentur, quam ipsorum *inter se* amicitiam. et suis quidem cum *hominibus* in eundem *locum* convenire verebantur, at Agesilao in manus *ipsimet* se tradebant. ut ne quis autem fidem *mibi* deneget, eorum illustrissimos nominatim etiam recensere volo. Spithrides certe quidem Persa, cum sciret Pharnabazum id agere ut filiam regis uxorem duceret, at ipsius *filiam* sine nuptiis sumere velle, ratus hoc contumeliose *adversus se* patratum fore, Agesilao seipsum et uxorem et liberos et facultates in manus tradidit. et Cotys, Paphlagonum princeps, regi quidem

dextram mittenti non paruit, veritus ne, si comprehenderetur, vel pecuniis magnis multaretur, vel etiam interficeretur: verum et hic Agesilai foederibus cum fidem habuisset, tum in castra *ejus* venit, tum inita societate, cum Agesilao militare maluit, cum quidem equites mille, bis mille qui gestarent peltas haberet. quin Pharnabazus etiam cum Agesilao in colloquium venit, et confessus est, se, ni totius exercitus constitueretur dux, a rege defecturum: verum ego si dux creer, inquit, fortissime bellum adversus te, Agesilae, geram, quamdiu potero. atque haec cum diceret, credebat nihil usu sibi contra foedera venturum. adeo magna et praeclara possessio est cum in aliis omnibus, tum in duce certe, religiosum esse ac fidei servantem *talemque, talis* cum sit, cognitum esse. atque haec quidem de *Agesilai* pietate. justitiae vero ad pecunias *quod attinet* qualia quis argumenta huiusce maiora proferre possit? nimirum ab Agesilao nemo unquam ulla se re spolia-

tum esse questus est, at multi multa fatebantur ab eo se accepisse beneficia. cuicumque vero dulce est sua hominum ad utilitatem largiri, quâ velit is aliena auferre, quo male audiat? nam si pecuniarum cupidus sit, longe minoris *est* negotii sua servare, quam quae sua non sunt capere. qui poro nolit gratiis *quenquam* privare *pro iis*, in quibus poenae non sunt in eum qui non referat *constitutae*, quâ pro iis *ille*, in quibus etiam lex *ingratum* esse vetat, *eas* denegare velit? Agesilaus autem non tantum injustum *esse* iudicabat non referre gratias, sed *hoc* etiam, si is *nimirum* qui plus posset, non longe maiores *quoque gratias* referret. jam vero peculatûs quâ possit aliquis eum merito accusare, qui beneficia sibi debita patriae fruenda concefferit? quod autem, cum pecuniis bene mereri vel de civitate vel de amicis volebat, ab aliis *eas* accipiendo juvare poterat, annon et hoc magnum est argumentum animi pecuniis abstinentis? nam si venderet beneficia, vel mercedis gratia bene-

ficus esset, nemo se quidquam ei debere putasset: at qui gratis beneficium acceperunt, libenter illi semper auctori beneficii obsequuntur, tum quod beneficio sint adfecti, tum quod digni crediti sint, qui beneficii depositum custodiant. quicunque porro minus habere malebat cum veris generosae mentis indiciis, quam plus habere cum ipsa injustitiae nota. quî non ille a turpis lucri cupiditate multum abhorrebat? at qui ille cum a civitate judicatus fuerit *legitimus* possessor omnium Agidis *facultatum*, partem *earum* dimidiam cum maternis ejus cognatis communicavit, quod eos paupertate premi videret. haec autem *esse* vera, testis universa Lacedaemoniorum *est* civitas. cum vero dona ei permulta Tithraustes offerret, si regione excederet, respondit Agesilaus, Existimatur apud nos, Tithrausta, honestius imperatori esse exercitum, quam seipsum ditare, et ab hostibus spolia potius quam dona capere. caeterum a quam *earum voluptatum*, quae voluptates multos sane

vincunt homines, Agefilaum quis superatum vidit? qui ab ebrietate perinde abstinendum putabat atque ab infania, a cibis immodicis perinde atque a desidia. cum autem portionem in conviviis duplicem acciperet, non ille utraque utebatur, sed hinc inde mittens, neutram sibi relinquebat: quippe existimabat regi eam duplicari, non satietatis causa, sed ut ea etiam posset, si quem vellet, honorare. nec somno quidem *ut* domino, sed eo qui negotiis subjiceretur *ipsius* utebatur. atque lectum sane nisi inter familiares vilissimum haberet, non obscurum erat ipsum pudore adfici: existimabat enim principem decere, non mollitie sed tolerantia, privatis praestare. horum tamen majorem habere partem eum non pudebat, *nimirum* per aestatem, solis, per hyemem, frigoris. et sane si aliquando usus veniret ut exercitus laboribus premeretur, sponte sua praeter caeteros laborabat; quippe arbitrabatur ejusmodi omnia militibus esse solatio. ut autem summatim dicam,

inter laborandum quidem exsultabat Agesilaus, inertiam vero omnino non admittebat. de ipsius porro rebus in venereis continentia nonne si nullius alius, saltem admirationis causa, aequum *sit* mentionem facere? nam quod ab iis, quae non expeteret, sese abstinuerit, *id quidem* ex humani generis natura *factum* esse dicere possit aliquis: quod vero, Megabatis Spithridatae filii amore captus, (quemadmodum pulcherrimum vegetissima natura deamare posset) deinde cum (siquidem Persis mos erat patrius *eos* osculari, quos honore adficere vellent) adgrederetur etiam Megabates Agesilaum osculari, ne osculum *ipso* daretur *id* totis viribus pugnaverit, nonne hoc jam certe facinus *est* pudicum atque egregium valde? cum vero Megabates, quasi qui despectum se putaret, non jam deinceps amplius *eum* osculari adgrederetur, quendam ex sodalibus *eius* appellat Agesilaus de persuadendo Megabate, ut rursus honore se adficeret. sodale autem quaerente, si pareret Me-

gabates, an *ipsum* osculaturus esset, hic cum Agesilaus *parumper* obticuerat, sic *tandem* loquutus est; non si confestim et formosissimus et robustissimus et celerrimus hominum sane futurus sim: sed tamen pugnam rursus eandem pugnare me malle deos omnes juro, quam mihi omnia, quae cerno, aurea fieri. atque haec quidem nonnullos suspecta habere non ignoro; et ego vero scire videor multo plures hostium quam ejusmodi *adfectuum* victores posse evadere. atqui cum pauci haec cognoscant, multis licet fidem negare: id vero scimus omnes, *nimirum* minime latere quidquid egerint homines illustrissimi; at Agesilaum aliquid ejusmodi designasse nemo unquam vel conspiciatus narravit, vel, si conjectura nixus *suspicaretur*, probabilia dicere visus fuerit. etenim nullam in domum privatim, dum peregre erat, divertebat, verum semper vel in fano *aliquo* erat, ubi fieri certe non potest ut talia quis patret, vel in propatulo, *adeo* ut suae pudicitiae testes faceret

omnium oculos. quod si de his ego mentior, Graecia *iis* contraria sciente, nihil ipsi quidem laudis tribuo, meipsum vero vitupero. porro fortitudinis argumenta non obscura mihi *quidem* exhibuisse videtur, cum semper ad gerendum adversus hostes tum civitatis *suae* tum Graeciae potentissimos bellum se obtulerit, et in certaminibus cum *iis* prima se in acie collocarit. ubi vero hostes manum cum eo conferere voluerunt, non *ita* demum, cum *ipsum* timore *perculosos* in fugam verterat, victoriam adeptus est, sed cum praelio pertinaci superior discesserat, tropaeum statuit, immortalibus virtutis suae monumentis relictis, cum ipse signa manifesta auferret, quod animose pugnaret: adeo ut non audiendo, sed intuendo liceret animum ejus explorare. tropaea vero Agesilai non *ea* solum quae statuit, sed quascunque suscepit expeditiones, putare aequum est. neque enim *propterea* minus victoriam reportabat, quod cum eo hostes dimicare nollent, sed minori cum

periculo majorique tum civitati *suae*
tum fociis utilitate *adlatâ*: imo etiam
in certaminibus non minus eos qui fi-
ne pulvere, quam qui pugnando vin-
cunt, coronare solent. caeterum ejus
sapientiam quaenam ex illius actioni-
bus non demonstrant? qui sic se erga
patriam gerebat, ut cum maxime ala-
cri ad parendum aliis esset animo, a-
micos sibi qui nulla, *quo minus ei adesse*
sent, excusatione uterentur, compara-
verit: milites autem dicto simul audi-
entes et sui amantes reddidit. atqui
quonam pacto phalanx esse firmior
possit, quam si propter obedientiam
ordinem servet, et propter amorem
erga imperatorem fideliter *ei* prae-
sto sit? porro hostes habuit, *eum* qui vitu-
perare non poterant, at qui odio ha-
bere cogebantur: semper enim *id* moli-
ebatur, ut sociorum melior esset quam
illorum conditio, quippe quos dolis
falleret, ubi tempus *iis utendum esse*
moneret, et anteverteret ubi celeritate
opus esset, cum lateret etiam ubi hoc
ex usu foret, atque *adeo* omnia in hos-

tes contraria, ac in amicos institueret. etenim nocte perinde ac die utebatur, die perinde ac nocte, cum saepe ubi esset, et quo iret, et quid faceret, non constaret: adeo ut etiam munita *loca* redderet immunita, partim praetereundo, partim superando, partim occupando furtim. quoties autem iter faceret, quia sciret hostibus pugnandi potestatem esse, si vellent, ita instructum ducebat exercitum, ut sibi ipsi maxime opem ferre posset, placideque perinde ut virgo pudicissima procederet: quippe qui existimabat in ejusmodi *suorum ordine* et quietem *eorum* et summam a terrore et tumultuatione et peccatis et insidiis vacuitatem esse *sitam*. quare dum haec faceret, hostibus quidem erat formidolosus, at amicis fiduciam *animique* robur addebat: adeo ut semper a contemptu inter hostes vacaret, inter cives multae *omnis*, inter amicos vituperationis expers *semper esset*, ab omnibus autem hominibus longe amabilissimus et laude longe dignissimus *haberetur*. caeterum

quàm civitatis *suae* studiosus fuerit, singulatim scribere longum fuerit: nihil enim esse arbitror ex iis quae ab eo gesta erant, quod eo non tendat: ut vero brevi dicam, scimus omnes Agelilaum, ubicunque se profuturum patriae putaret, non labores subterfugisse, non a periculis recessisse, non percipisse opibus, non corporis, non senectutis excusatione usum fuisse; quinimo regis hoc boni officium esse ducebat, ut quamplurimis beneficiis *sibi* subjectos adficiat. in maximis autem commodis *quae* patriae *adtulit*, hoc etiam ejus *beneficium* ego pono, quod cum in civitate plurimum posset, maxime *tamen* legibus se servire declararet. nam quis *tandem* obedientiam recusare voluisset, cum regem *eis* obtemperantem videret? quis, quod deteriore se existimaret esse conditione, novi aliquid moliri tentasset, cum regem patri sciret, ut sibi etiam legitime imperaretur? qui in illos etiam, qui *ab eo* in civitate diffidebant, quemadmodum pater erga liberos, se gerebat. nam de

delictis *eos* objurgabat, honore adfici-
ebat si quid praeclari gessissent, ferebat
auxilium si qua accidisset calamitas ;
cum civem nullum pro inimico habe-
ret, omnes collaudare vellet, servari
omnes pro lucro duceret, et *contra* in
damno poneret, si quis etiam parvi
pretii *homo* periisset. quod si in legi-
bus quieti permanerent, palam erat e-
um patriam usque beatam fore censu-
isse, tum vero potentem, quandocun-
que Graeci frugi essent. si porro prae-
clarum *est* Graecum *hominem* Graeci
nominis esse studiosum, quem quis a-
lium vidit ducem, qui vel urbem ca-
pere nollet, cum eam se vastaturum
putaret, vel pro calamitate duceret,
in bello adversus Graecos *gesto* victo-
ria potiri? Agesilaus quidem certe, cum
nuntius ei venisset, in pugna Corinthi
commissa de Lacedaemoniis quidem
octo *duntaxat*, hostium vero propemo-
dum decem millia interiisse, clare sig-
nificabat nullam inde se laetitiam per-
cepisse, verum, Heu Graecia, aiebat u-
tique, cum qui nunc interierunt, vivi

barbaros omnes praelio vincere potuissent. cum autem exules Corinthii dicerent civitatem ipsis se dedere vel-
le, ac machinas ostenderent, quibus moenia se capturos sperabant omnes, *eam* adoriri noluit, aiens civitates Graecas non esse in servitutem redigendas, sed ad sanam mentem reducendas: quod si eos, inquit, qui ex nostrum ipsorum numero *aliquid* delinquant, e medio sustulerimus, videndum est ne quo barbaros superemus non habeamus. rursus si praeclarum *est* Persam odio prosequi, propterea quod is, qui olim *summi imperii potitus est*, exercitum eduxerat *eo consilio* ut Graeciam in servitutem redigeret, et qui nunc *rerum potitur*, auxilium fert iis, quibuscum *conjunctus* majora se damna *ei* illaturum existimet, munera dat illis, quos putet iis acceptis plurima Graecis detrimenta illaturos, paci conficiendae operam adcommodat, ex qua nosmet inter nos maxime bellum gesturos censeat; (haec quidem certe vident omnes) quis alius unquam,

praeterquam Agesilaus, curam adhibuit vel ut natio aliqua a Persa deficeret, vel ut quae defecisset non periret, vel omnino ut rex malis pressus Graecis negotium facessere non posset? qui patria etiam *sua* bellum adversus Graecos gerente, nihilominus communem Graeciae utilitatem non neglexit, sed *domo* enavigavit barbarum pro viribus suis male multaturus. at vero est operae certe pretium suavitatem etiam ejus *ingenii* non silentio praeterire; *in quo*, cum honore sane potiretur et potentia, regno praeterea, eoque non infidiis petito, sed *ab omnibus* adprobato, jactantiae indicia nemo videre potuit, at ingenium ad suos diligendos propensum, et amicos colendi studium, *quivis* etiam aliud agens animadvertere potuisset. quinetiam cum *suis* libentissime sermones habebat puerilem simplicitatem prae se ferentes, et operam cum amicis in rebus quibuscunque opus esset diligenter navabat: et quia bona spe plenus, alacri animo et hilaris semper erat, efficiebat ut mul-

ti *ad eum* familiariter accederent, non tantum ut aliquid impetrarent, sed uti jucundius diem traducerent. cum autem minime is esset qui *se* jactaret, nihilominus haud gravatim audiebat *eos* qui seipfos laudarent, quod eos nihil injurii facere putaret, et polliceri strenuos *se* viros futuros. caeterum nec *id* omittendum, quam opportune animi fane magnitudine uti solet. ille enim, cum a rege ei venisset epistola, quam is Persa, *qui* cum Callia erat Lacedaemonio, adtulerat de hospitio atque amicitia ejus *perscriptam*, eam non accepit, sed illum qui *eandem* adtulerat, regi renuntiare jussit, nihil opus esse epistolas ad se privatim mittere; quod si Lacedaemoni se amicum et Graeciae benevolum declararet, ipsum quoque ei pro virili parte amicum futurum: verum si deprehensus fuerit, ait, insidiis struendis occupatus, ne se, etiam si epistolas admodum multas *ab eo* acceperim, amicum me habiturum existimet. igitur hoc etiam Agesilai *factum* laudo, quod, ut Graecis place-

ret, hospitium regis aspernatus sit. illud quoque admiror, quod non uter plures haberet pecunias ac pluribus imperaret, ei majores spiritus gerendos esse arbitraretur, sed *ei*, qui tum ipse melior esset tum melioribus praeesset. praeterea et illud providentiae ipsius *exemplum* laudo, quod, cum Graeciae utile duceret, quamplurimos a rege satrapas deficere, non vel muneribus vel potentia regis fuerit victus, ut ei hospitio jungi vellet; sed caverit ne is fieret cujus illis, qui *a rege* deficere vellent, suspecta esset fides. quis illud porro in ipso non miretur? Persa utique, propterea quod arbitraretur, si plurimas haberet pecunias, omnia se suam in potestatem redacturum, idcirco quidquid *esset* inter homines auri, quidquid argenti, quidquid maximi pretii rerum, id totum ad se cogere conabatur; at ille contra domum suam sic instruebat, ut horum nullo egeret. quod si quis haec fide minus digna putet, *is velim* adspiciat qualis ei domus suffecerit, fores etiam ejus intueatur: nam

fuspicari quis possit has adhuc illas *ipsas* esse, quas Aristodemus ab Hercule *oriundus*, cum *Spartam* rediit, sumptas statuerit: conetur *idem* domesticam fuppellectilem spectare; atque *ipse* secum cogitet quo pacto in sacrificiis epularetur; audiat eum ad Amyclas in canathro civico descendisse. cum igitur sumptus ad reditus ita adcommo-deret, iniusti nihil pecuniarum causa facere cogebatur. atque praeclarum *quiddam* esse videtur, muros habere hostibus inexpugnabiles: verum ego certe multo praeclarius esse iudico, *ita* suum animum parare, *ut* et pecuniis, et voluptatibus, et formidini sit inexpugnabilis. at vero exponam quo pacto mores etiam Persae fastui repugnantes instituit. primum enim, ille gloriose se efferebat, quod raro conspiceretur; at *in eo* Agefilaus exultabat, quod semper *hominum* in conspectu versaretur, quippe existimabat factis turpibus convenire, ut in occulto lateant, at vitae ad honestatem *institutae* lucem *ipsam* potius ornamentum con-

ciliare: deinde, gravitatem ille captabat *ex eo* quod difficilis ad eum esset aditus, gaudebat hic quod facilis ad se omnibus esset aditus. atque ille splendorem inde sibi colligebat, quod *negotia* tarde conficeret, hic tum maxime laetabatur, cum *homines* ea, quae cupiebant, celerrime consequutos dimitteret. atqui operae pretium est considerare, quanto faciliorem ac magis parabilem voluptatem Agesilaus consecraretur: sunt enim Persae qui terram universam circumeunt, quid jucunde bibat quaeritantes, innumeri *alii* artificiose parant quod cum voluptate edat: ut porro dormiat, ne quidem dicere quis possit quam multa moliantur: at Agesilaus, quod patiens laboris esset, quidquid aderat cum voluptate bibebat, quidquid oblatum forte fuisset, cum voluptate comedebat; ut autem suaviter somno frueretur, quivis ei locus erat idoneus. atque haec non modo dum faceret gaudebat, sed laetitia etiam exultabat quoties cogitaret se quidem mediis in voluptatibus ver-

fari; *illum* vero barbarum videret, si absque tristitia vivere vellet, necesse habere ut ab *extremis* terrae finibus ea contraheret, de quibus voluptatem capturus esset. quin haec etiam *eum* delectabant, quod se quidem sciret absque animi aegritudine posse deum dispositione uti; illum vero videret aestus fugere, fugere frigora; ac propter imbecillitatem animi, non fortium virorum, sed debilissimarum bestiarum vitam imitari. illud quidem certe qui non praeclarum ac magni animi *indicium erat*, quod ipse factis viro dignis et rebus partis domum suam ornaret, cum multos canes venaticos et equos ad bellicos usus aptos aleret; et Cyniscae forori ut equos currui jungendos aleret persuaserit, eaque vincente, demonstrarit his alendis non fortitudinis sed divitiarum *editum* esse specimen? hoc vero qui non *ille* manifeste ex generosa animi indole statuit, se *nempe*, *homines* si privatos curru vicerit, nequaquam clariorem fore; at si civitatem haberet amicissimam, amicos plu-

rimos optimosque per universum terrarum orbem comparasset, patriam et sodales beneficiis, adversarios ulciscendo superasset, reapse pulcherrimis ac magnificentissimis in certaminibus victorem se futurum, futurum etiam tum vivum tum mortuum clarissimum? ob res ejusmodi certe quidem Agesilaum laudo: haec enim non *ita sunt* veluti si quis thesaurum forte reperiat, opulentior quidem fuerit, nihilo tamen rei familiaris administrandae peritior; et si morbo hostes invadente victoria potiatur, felicior quidem fuerit, nihilo tamen arte imperatoria instructior: qui vero *laborum* tolerantia praestat *aliis*, ubi laborem perferendi tempus est, et robore, ubi fortitudinis est certamen, et prudentia, ubi consilium res poscit, is mihi quidem videtur merito vir omnino bonus existimandus. quod si amussis et norma *sint* inventum hominibus commodum ad efficienda praeclara *opera*, mihi egregium exemplum Agesilai virtus existisse videtur iis, qui fortitudinem exer-

cere volunt. nam quis impius fiat, qui religiosum imitatur; vel qui iustum, iniustus; vel qui modestum, petulans; vel qui temperantem, intemperans? etenim *Agésilas* non tam *in eo* quod aliorum rex esset, quam quod imperare sibi ipsi posset, gloriabatur; neque *in eo* quod adversus hostes, sed quod ad omnem virtutem civibus *suis* dux esset. enimvero quod a morte laudatur, non idcirco quisquam orationem hanc *esse* lamentationem putet, sed multo magis laudationem. nam primum quae vivus audiebat, ea nunc etiam de ipso commemorantur: deinde, quid a lamentatione longius abest, quam gloriosa vita et mors tempestitiva? quid laudationibus item convenientius, quam victoriae pulcherrimae maximique pretii facinora? ac jure quidem ille beatus praedicetur, qui statim a puero celebris evadendi cupiditate incensus, id praecipue *quod concupivit* praeter omnes aetatis suae viros consequutus est; et cum honoris natura esset cupidissimus, perpetuo invic-

tus exstitit, ex quo rex factus fuit; cum-
que longissimum vitae humanae *terminum*
adtigisset, inculpatus obiit tum
ab iis quibus praeerat, tum ab iis ad-
versus quos bellum gerebat. libet au-
tem virtutem ejus summatim repete-
re, quo facilius *haec* laudatio memori-
ae inhaereat. Agesilaus delubra etiam
hostium in agro *sita* venerabatur, quip-
pe qui existimaret deorum auxilia
non minus in hostili quam pacato *so-*
lo quaerenda esse: eos autem, qui ad
deos suppliciter accederent, non, *si* ho-
stes *essent*, violabat, quod absurdum ef-
se duceret eos, qui e fanis *aliquid* fur-
to subtrahant, sacrilegos adpellare; e-
os autem, qui supplices ab aris avel-
lant, pro religiosiis habere. porro nun-
quam ille praedicare desinebat se deos
arbitrari non minus factis piis quam
sacrificiis puris delectari. quinetiam
fortuna quoties utebatur prospera,
non homines contemnebat, sed diis
habebat gratias; et cum bono esset a-
nimo plures mactabat hostias quam,
cum suis metueret rebus, voverat: ad-

fuetus etiam erat, cum in metu esset, hilaritatem prae se ferre, cum prospera uteretur fortuna, mitis esse. ex amicis porro non potentissimos sed promptissimos maxime amplectebatur: odio prosequeretur, non eum, qui laesus se ulcisceretur, sed eum, qui beneficiis adfectus ingratum se declarabat: gaudebat quoties turpis quidem lucri avidos videbat pauperes, justos vero quoties locupletabat; utpote qui iustitiam iniustitia lucrosiorem efficere volebat. cum omnis generis hominibus versari, bonis uti solebat. cumque eos qui vituperabant aliquos vel laudabant audiret, non minus eorum se mores pernoscere, quam eorum, de quibus verba facerent, existimabat. atque eos quidem, qui per amicos deciperentur, non vituperabat, qui vero per hostes, eos omnino reprehendebat. ac diffidentes quidem fallere, sapientis esse iudicabat, at fidem habentes, impium. si ab iis laudaretur, qui vellent etiam vituperare quae minus *ipsis* placerent, gaudebat; et eorum,

qui libere, *quod sentiebant*, dicebant, neminem odio habebat: at ab iis, qui mentem suam astute celant, tanquam ab insidiis sibi cavebat. caeterum calumniatores majori prosequeretur odio, quam fures; quippe qui majus esse detrimentum duceret, amicis quam rebus *suis* spoliari. atque privatorum quidem *hominum* peccata miti ferebat animo, principum vero magna censebat; quod illos paucorum, multorum hos malorum esse auctores judicaret. regno non desidiā, sed absolutam probitatem convenire putabat. et a statuenda quidem corporis imagine abstinebat, multis id *honoris* ei largiri volentibus: animi vero monumenta nunquam elaborare desinebat; quippe qui arbitrabatur illud statuario- rum, hoc sui ipsius opus esse; atque illud, divitum, hoc, bonorum. facultatibus non iuste tantum, sed etiam liberaliter utebatur; utpote qui *homini* iusto satis esse ducebat, ab alienis abstinerē, liberalem etiam de suis utilitatem *aliis* adferre debere. semper autem de-

orum metu tenebatur, cum honeste quidem viventes, necdum felices; eos vero, qui gloriose mortem oppetiissent, jam beatos existimaret. majorem autem esse calamitatem judicabat, scientem, quam inscium res praeclaras negligere: gloriae nullius amore tenebatur, cui quae propria essent non elaboraret: cum paucis hominibus mihi videbatur existimare virtutem non tolerantiam esse, sed voluptatem. si laudaretur certe magis gaudebat, quam si opes acquisivisset. at vero fortitudinem potius cum consilio quam periculis ostendebat; et sapientiam re magis quam verbo exercebat. porro cum in amicos esset mitissimus, inimicis maximo erat terrori: cumque labores in primis toleraret, sodalibus *tamen* libentissime cedebat, magis actiones pulchras quam corpora pulchra desiderans. in rebus utique secundis modeste se gerere callens, in adversis spei plenus esse poterat. atque urbanitatem non dictariis, sed moribus studiose colebat: et animi magnitudine non cum

injuria *petulanter illata*, sed cum prudentia utebatur. jactatores certe cum contemneret, modestis erat submissior: etenim de vili corporis cultu, de pulchro exercitus *sui* ordine, de eo etiam quod ipse quam paucissimis egeret, et amicis quamplurimum prodesset, gloriabatur. ad haec, gravissimus quidem erat *dum certaret* adversarius, ubi vero victoria potitus esset, lenissimus: ab inimicis difficulter circumveniri poterat, ab amicis facillime in falsam persuasionem adducebatur: semper autem amicorum res in tuto collocans, ut hostium semper extingueret id agebat. illum cognati propinquorum studiosum nominabant, qui eo utebantur, *amicum* sine tergiversatione; qui aliquid officii praestitissent, memorem; injuria laesi, adiutorem; qui vero periculum una *cum eo* adibant, post deos servatorem. et mihi sane videtur etiam solus ex hominibus demonstrasse, corporis quidem vires senescere, sed animi robur in viris fortibus senectutis esse expers. ille certe magnam

praeclaramque famam adpetere non destitit, quamdiu corpus animi ipsius robur ferre poterat. qua igitur juventute non illius senecta praestantior adparuit? quis enim, aetate florens, hostibus tam fuit terribilis, quam Agesilaus, cum *jam* ultimum vitae *terminum* adtingeret? quonam e medio sublato magis gavisi sunt hostes, quam Agesilao, tametsi senex *vitam* finivisset? quis *tantum* fiduciae fociis praebeuit, quantum Agesilaus, licet ad vitae *jam* terminum pervenisset? quem amici juvenem magis desiderarunt, quam Agesilaum, qui senex mortem obierat? is autem adeo perfecte semper patriae fuit utilis, ut etiam *jam* defunctus, magnopere adhuc civitatem juvans ad aeternum domicilium deductus est; monumenta quidem virtutis suae per universum terrarum orbem adeptus, sepulturam vero regiam in patria consequutus.



F I N I S.

